

GEOEKONOMIJA I GEOPOLITIKA: BREXIT

Rukavina, Marinka Bruna

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:890505>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-10**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni diplomski studij, Financijski menadžment

Marinka Bruna Rukavina

GEOEKONOMIJA I GEOPOLITIKA: BREXIT

Diplomski rad

Osijek, 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Sveučilišni diplomski studij, Financijski menadžment

Marinka Bruna Rukavina

GEOEKONOMIJA I GEOPOLITIKA: BREXIT

Diplomski rad

Kolegij: Globalizacija i menadžment

JB MAG: 0010215169

email: mrukavina@efos.hr

Mentor: Izv.prof.dr.sc. Nataša Drvenkar

Osijek, 2021

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Graduate Study, Financial management

Marinka Bruna Rukavina

GEOECONOMICS AND GEOPOLITICS: BREXIT

Graduate paper

Osijek, 2021

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Marinka Bruna Rukavina

JMBAG: 0010215159

OIB: 92542935230

e-mail za kontakt: marinka.bruna@gmail.com

Naziv studija: Diplomski studij, Financijski menadžment

Naslov rada: Geoekonomija i geopolitika; Brexit

Mentor/mentorica diplomskog rada: Izv.prof.dr.sc. Nataša Drvenkar

U Osijeku, _____27.09.2021____ godine

Potpis Marinka Bruna Rukavina

Geopolitika i geoekonomija: Brexit

SAŽETAK

Geopolitiku i geoekonomiju je u 21. stoljeću nemoguće promatrati zanemarujući pojam globalizacije. Geopolitika se kao pojam pojavljuje u 19. stoljeću, a na europskom se području širi najviše u razdoblju između dva svjetska rata. Nakon završetka istih intenzivno se širi i po svijetu. U ovom radu se objašnjavaju pojmovi geopolitike i geoekonomije praćene pojmom Brexit-a. Brexit se može definirati kao proces izlaska Velike Britanije iz zajednice Europske unije, odnosno posljedice izlaska Velike Britanije iz Europske Unije u sferama geopolitike i geoekonomije kao dva vrlo važna strateška aspekta za svaku državu te skup država poput Europske Unije. Drugim riječima, Brexit predstavlja proces adaptacije svih zemalja Europske unije u vidu gospodarstva te tržišta koji se uvelike mijenjaju radi izlaska jedne od većih članica.

Tijesni rezultati referendumima kojim je izglasano kako Ujedinjeno Kraljevstvo izlazi iz Europske Unije izazvali su različite reakcije država članica, ali su sa sigurnošću izazvale „šok“ koji je višedimenzionalan. Tako referendum postaje posljednji čimbenik koji je uslijedio prije pregovora i procesa izlaska. Time je Ujedinjeno Kraljevstvo postalo prva država članica u povijesti koja je izašla iz Europske Unije. Složenost i obujam procesa izlaska prate brojne političke, ekonomske i pravne procese. U ovom radu prate se i pobliže objašnjavaju događaji koji su prethodili Brexit-u te posljedice s kojima će se suočiti Ujedinjeno Kraljevstvo i ostale članice Europske Unije. Shodno pandemiji COVID-a 19 mogu se uočiti razne fluktuacije cijena na tržištu posebice za osnovna dobra poput kruha, mlijeka, jaja, povrća itd... stoga se proučava utjecaj fluktuacija cijena svih dobara koja ovise o carinama te transportnim metodama kako bi se pobliže uvidio značaj članstva Ujedinjenog Kraljevstva u Europskoj Uniji.

Ključne riječi: geopolitika, geoekonomija, Brexit, Ujedinjeno Kraljevstvo, Europska Unija, referendum

Geopolitics and Geoeconomics: Brexit

ABSTRACT

Geopolitics and geoeconomics are impossible to observe in the 21st century by ignoring the notion of globalization. Geopolitics as a term appeared in the 19th century, and in Europe, it mainly spread in the period between the two world wars. After their completion, it spreads intensively around the world. This paper explains the concepts of geopolitics and geoeconomics followed by the concept of Brexit.

The close results of the referendum, which voted for the United Kingdom to leave the European Union, provoked different reactions from member states, but they certainly caused a shock. Thus, the referendum becomes the last factor that followed before the negotiations and the exit process itself. It has made the United Kingdom the first member state in history to leave the European Union. The complexity and scope of the exit process follow some political, economic, and accurate procedures. This paper follows and explains the events that preceded Brexit and the consequences that the United Kingdom and other members of the European Union will face.

Keywords: geopolitics, geoeconomics, Brexit, United Kingdom, European Union, referendum

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1. Metodologija rada	2
2.1 Predmet rada	2
2.2 Ciljevi i svrha rada.....	2
2.3 Znanstvene metode	2
2.3 Struktura rada	3
3. Geoeconomija i geopolitika – pojam, uzroci i posljedice	5
3.1 Pojam geopolitike	5
3.2 Pojam geoeconomije	6
3.3 Utjecaj globalizacije na geoeconomiju i geopolitiku	6
4. Prepreke jedinstva EU	9
4.1 Povijest Europske Unije	9
4.2 Ciljevi i vrijednost EU	12
4.3 Politika EU	14
4.4 Uvjeti članstva za nove članove	17
4.5 Ekonomske i političke prepreke jedinstva.....	18
5. Brexit – pojam, uzroci i posljedice.....	21
5.1 Pojam Brexit-a.....	21
5.2 U potrazi za uzrocima Brexit-a.....	21
5.3 Utjecaj Velike Britanije na gospodarski i finansijski sustav	25
5.3.1. Utjecaj Brexit-a na gospodarstvo UK-a i EU-a	26
5.4 Postupak izlaska	28
5.4.1 Članak 50. Ugovora o Europskoj uniji (UEU).....	31
5.5 Pregovori o budućim odnosima EU i Ujedinjenog Kraljevstva	32
5.5.1 Sporazum o trgovini i suradnji između EU-a i Velike Britanije.....	32
5.6 Posljedice izlaska Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske Unije.....	35

5.6.1 Dosadašnje ekonomske posljedice.....	35
5.6.2 Potencijalne ekonomske kratkoročne posljedice	36
5.6.3 Potencijalne ekonomske dugoročne posljedice	39
Zaključak.....	42
Literatura	43
Popis slika	47
Popis tablica	48

1. Uvod

Ujedinjeno Kraljevstvo izlaskom iz Europske Unije unijelo je određene promjene kako za svoju državu, tako i za sve države članice, ali i šire. UK¹ je tako postala prva država u povijesti koja je izašla iz Europske Unije te je sam proces izlaska bio vrlo kompleksan i dugotrajan proces tokom kojeg su se morali definirati naknadni rokovi kao i provoditi određeni referendum i izglasavanja o želji naroda. Naime, u prvom dijelu rada analizirat će se pojam geoekonomija i geopolitika, utjecaj Brexita² i globalizacije na navedeno. Također, bit će prikazana povijest Europske Unije, koji su uvjeti članstva te koje su to ekonomske i političke prepreke koje narušavaju jedinstvo EU kao i jedinstveno tržište EU³.

Nadalje, analizirat će se povijest odnosa između EU i UK, te njen položaj unutar EU. Detaljnije će se analizirati uzorci i čimbenici koji su doveli do stvaranja Brexita, odnosno čimbenici koji su prethodili Brexit-u te izazovi u budućim vremenima. Nadalje, poglavlja prate utjecaj Ujedinjenog Kraljevstva na gospodarski sustav te sam postupak izlaska UK-a iz EU. Nastavno tome analiziraju se i budući odnosi između EU i Ujedinjenog Kraljevstva te potencijalne kratkoročne i dugoročne posljedice koje Brexit povlači za sobom. U zaključnom poglavlju razmatraju se pouke koje Brexit implementira te koliki je utjecaj izlazak Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske Unije koja je utemeljena na simbolu jedinstva. Drugim riječima, Brexit se proces suprotstavljanja temeljnim vrijednostima na kojima se temelji EU te je shodno tome, bio veliki izazov prilikom korekcija pravne stečevine EU kao i reguliranje fluktuacije cijena, ali i ljudskih resursa.

¹ UK – Ujedinjeno Kraljevstvo

² Brexit – proces izlaska Ujedinjenog Kraljevstva iz zajednice Europske Unije

³ EU – Europska Unija

1. Metodologija rada

U ovome se poglavlju metodologijom rada želi definirati sam predmet rada, kao i pobliže objasniti koji su njegovi ciljevi, svrha i struktura. Osim toga, navode se i metode prikupljanja podataka koje su korištene pri izradi ovog diplomskog rada.

2.1 Predmet rada

Predmet ovog diplomskog rada je pojam geopolitike i geoekonomije te kompleksan proces izlaska Ujedinjene Kraljevine iz Europske unije, odnosno Brexit-a te ekonomske i političke promjene praćene izlaskom. Objašnjavaju se i analiziraju čimbenici i postupak izlaska Ujedinjenog Kraljevstva te trenutne i moguće kako trenutne odnosno neposredne posljedice tako i potencijalne posljedice u kratkom i dugom roku.

2.2 Ciljevi i svrha rada

Cilj ovog diplomskog rada je pobliže objasniti koji su motivi i čimbenici koji su doveli, odnosno prethodili Brexit-u, obzirom da Brexit predstavlja jedan složen i dugotrajan proces. Predmet izrade rada je razmatranje teorijskih odrednica koncepta geoekonomije i geopolitike, te izlaska Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske Unije. Ciljevi rada su:

- prikupljanje potrebne literature za obradu predmetne problematike rada,
- uočavanje čimbenika koji su prethodili i uočavanje potencijalnih posljedica,
- Predočiti koliko je proces Brexit-a dovršen/nedovršen,
- proširivanje dosadašnjih saznanja iz problematike izlaska UK-a iz EU.

2.3 Znanstvene metode

Iz znanstvenog problema ili problema istraživanja objašnjava se koji je predmet istraživanja i hipoteza koju je potrebno opovrgnuti ili dokazati. Tokom izrade diplomskog rada sintetizira se teorijsko i praktično znanje kao i vještine samostalnog korištenja domaće i inozemne literature kako bi se obradio diplomski rad na zadanu temu. Obrađivale i analizirale su se knjige, članci, znanstveni radovi, statistike te brojne web stranice. Podaci su prikupljeni iz sekundarnih izvora,

a u njegovoj izradi su korištene opće metode poput: metoda analize, metoda sinteze, induktivna metoda, deduktivna metoda, metoda generalizacije, povijesna metoda i metoda komparacije. Metoda analize predstavlja „postupak znanstvenog istraživanja i objašnjavanja stvarnosti putem raščlanjivanja složenih misaonih tvorevina na njihove jednostavnije sastavne dijelove i elemente izučavanja svakog dijela za sebe i u odnosu na druge dijelove.“ (Zelenika, 2000.:327). Odnosno, metoda analize koristiti će se za dubinsko promatranje zasebnih elemenata geopolitike, geoeconomije i Brexit-a kako bi se gradacijski mogla uočiti njihova korelacija odnosno njihova razina međuovisnost i recipročnosti. Metoda sinteze prema Zelenika (2000.) predstavlja postupak znanstvenog istraživanja i objašnjavanja stvarnosti putem spajanja jednostavnih misaonih tvorevina u složene i složenijih u još složenije, povezujući izdvojene elemente, pojave i procese u jedinstvenu cjelinu u kojoj su njezini dijelovi međusobno povezani. Drugim riječima, metoda sinteze biti će korištena na način da će se zasebno analizirani elementi međusobno korelirati sa svrhom međusobnom nadopunjavanja kako bi se dobio objektivniji dojam o uzročno posljedičnim geopolitičkim i geoekonomskim vezama radi kojih je pokrenut proces Brexit-a. Prema autoru Zelenika (2000.) „Induktivna metoda je sistematska i dosljedna primjena induktivnog načina razmišljanja u kojemu se na temelju pojedinačnih činjenica dolazi do zaključaka o općem sudu“, odnosno induktivna metoda svoju svrhu temeljiti će na određenim geopolitičkim i geoekonomskim radnjama od kojih svaka iziskuje određenu važnost za sam proces Brexit-a kao cjelokupnog procesa, ali i kao njegovih zasebnih elemenata koji oblikuju sam proces. Deduktivna metoda sustavna i dosljedna primjena deduktivnog načina zaključivanja, u kojem se iz općih stavova izvode posebni, pojedinačni.“ (Zelenika, 2000.:327). Odnosno, tokom analize određenih geoekonomskih i geopolitičkih radnji, uzevši u obzir dubinski izanalizirane elemente istih donositi će se zaključci o svakoj radnji na temelju elementa koji ju je uzrokovao, kao i posljedice koja je uzrokovana. Shodno tome, zbroj deduktivnih zaključaka o geopolitičkim i geoekonomskim elementima formirat će zasebne pozitivne i negativne strane tokom svake faze Brexit-a kako bi se mogao donijeti objektivni zaključak o Brexit-u kao cjelovitom procesu.

2.3 Struktura rada

Problematika razmatrana u kontekstu ovog rada je problematika izlaska Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske Unije. Strukturu diplomskog rada čine uvod, razrada te zaključna misao. U ovom radu navedeno je podijeljeno u 5 poglavlja. Nakon uvodnog poglavlja rada

slijedi definiranje metoda korištenih unutar samog rada kako bi se jasno naglasili svi zaključci putem komparativnih analiza poput dubinskih analiza pojedinih elemenata kao zasebnih cjelina, ali i analiza pojedinih elemenata sa svrhom povezivanja u jednu veći i širu cjelinu, kao i same korelacije između elemenata, ali i elemenata i cjelina.

Treće poglavlje temelji se na definiranju pojmova geopolitika i geoekonomija, odnosno analize geopolitike i geoekonomije iz sfere nacionalnih država sa svrhom utjecaja na rast i razvoj određene države kao i utjecaj globalizacije na geopolitiku i ekonomiju odnosno sve pozitivne i negativne radnje koje se javljaju putem dinamičnih promjena na svjetskoj političkoj sceni, a koje se uzrokovane izlaskom UK-a iz EU. Nastavno na geopolitiku i geoekonomiju, unutar trećeg poglavlja spominjati će se prepreke jedinstva EU odnosno kroz kratku povijesnu analizu EU moći će se steći dojam temeljnih vrijednosti i ciljevi EU koje sve zemlje članice ulaskom u zajednicu moraju prihvatiti, te kojima moraju težiti putem svojih nacionalnih politika. Nadnacionalna politika odnosno politika EU objasniti će se kroz svoju pravnu stečevinu kako bi se mogla komparirati s politikama svih zemalja članica te će se upravo putem nje definirati svi kriteriji za zemlje koje se uzimaju u proces članstva, odnosno pridruženja zajednici EU. Svrha jasnog definiranja politika EU te uvjeta za članstvo u EU je objektivno prikazati sve prepreke kao i potencijalne prepreke koje se najčešće javljaju na nacionalnoj razini određene zemlje članice ili potencijalne zemlje članice kako bi se putem ulaganja nadnacionalnih napora, upravo te prepreke i potencijalne prepreke pokušali umanjiti.

Nadalje, uzevši sve navedeno u obzir pokušati će se detaljno objasniti pojam Brexit-a kao i uzroci koji su doveli do takve odluke UK-a o izlasku iz EU-a, odnosno svi elementi za izlazak iz EU biti će detaljno obrazloženi s ciljem objektivnog kompariranja s preprekama i potencijalnim preprekama za jedinstvo EU. Također, veliki naglasak stavljen je upravo na utjecaj Brexit-a na financijski i gospodarski sustav EU na način da će se putem analiza aktualnih podataka pokušati prikazati sve dugoročne kao i kratkoročne posljedice Brexit-a. Unatoč svim prikazanim posljedicama spomenuti će se i trgovinski ugovor UK-a i EU-a kako bi se latentno dalo na važnosti geopolitičkoj i geoekonomskoj moći UK-a kao jedne od bivših vodećih zemalja EU. Posljednje poglavlje zaključiti će moguće ishode koji će potencijalno dogoditi u skorijoj budućnosti kao i moguće elemente koji su mogli uvelike utjecati na važnost Brexit-a kao jednog dugotrajnog i kompleksnog procesa za veliku nadnacionalnu zajednicu država kao što je EU.

3. Geoekonomija i geopolitika – pojam, uzroci i posljedice

U ovom poglavlju bit će opisani i analizirani teoretski okviri o geopolitici i geoekonomiji te prijašnja istraživanja o istom. suvremeni svijet današnjice mijenja se velikom brzinom neovisno o tome radi li se o procesima ekonomske razmjene, intenzivnom razvoju tehnologije, razmjene informacija ili pak promjene u ekološkom smislu. U narednom poglavlju bit će opisan utjecaj geopolitike i geoekonomije nakon Drugog svjetskog rata i definirani njihovi pojmovi.

3.1 Pojam geopolitike

Geopolitika je jedan od pojmova koji u svijetu ima više međusobno suprotnih, odnosno oprečnih značenja te sukladno tome pobuđuju i različite reakcije. Također, konflikt nastaje i oko toga može li se geopolitika uopće svrstati u znanstveno polje. Prema Kurečiću (2002.) smatra se kako je nastanak geopolitike bio krajem 19. stoljeća, odnosno točnije 1899. godine i smatra se jednom od malobrojnih znanstvenih disciplina kojoj je poznata godina nastanka. Razvitak geopolitike povezuje se uz djelo «Država kao oblik života» Rudolfa Kjellena, nastalo pod utjecajem djela «Politička geografija» Friedricha Ratzela (Kurečić, 2002.). Svoj najveći razvitak i uspon geopolitike kao znanosti bio je u dvadesetom stoljeću u kojem se i razvila nacionalna škola geopolitike u razdoblju između svjetski ratova. Može se reći kako je tada svaka veća nacija u to vrijeme počela s razvojem geopolitičke škole. Navedene škole su nastojale razviti nacionalnu ideologiju koja će služiti učvršćivanju i osnaživanju države i homogenizaciji njenog stanovništva. Geopolitika se stoga može definirati na više načina, a nekoliko poznatiji definicija geopolitike su sljedeće:

1. Subjektivna interpretacija političko-geografskih i drugih relevantnih sadržaja u cilju promatranja nacionalističkih, državnih ili blokovskih interesa (Pavić, 1973.);
2. Jedan od objekata političko-geografskog istraživanja (Glassner, 1995.);
3. Primijenjena politička geografija (Parker, 1998.).

Drugim riječima, pojam geopolitike predstavlja strateško korištenje geografskih resursa određenih nacionalnih država u odnosu na druge države putem kojih se stječe određeni imperativ za rast pregovaračke moći na internacionalnoj razini. Svrha geopolitike je optimalno korištenje geografskog položaja i geografskih resursa kako bi se uvelike prospješio ekonomski rast određene države koji predstavlja jedan od glavnih elemenata rasta i razvoja.

3.2 Pojam geoeconomije

Prije nego se usredotoči i definira sam pojam, razmotrit će se i sagledati zašto je koncept geoeconomije dobio na većem značaju. Naglasak na geoeconomiju krenuo je sa završetkom hladnog rata kada je Edward Luttwak uočio sve manju važnost vojne moći, također primjećujući kako su trgovinske metode zasjenile i postepeno istiskivale vojne metode na način da se fokus promijenio s vatrene moći na raspoloživ kapital, s vojno-tehničkog napretka na civilne inovacije te s vojnih baza na prodor na tržište. Nekoliko godina kasnije, Samuel Huntington tvrdio je kako će se ekonomska snaga više istaknuti i u međunarodnim odnosima: "Gospodarska aktivnost doista je vjerojatno najvažniji izvor moći u svijetu u kojem je vojni sukob između glavnih država malo vjerojatan, ekonomska moć bit će sve važnija u određivanju nadmoći ili podređenosti država" (više o tome u: Spring, 1993.:72 nastavno na članak Huntington, 1993.) Naglasak na ekonomskoj moći još je prisutniji kod današnjih sila u usponu, kao što su primijetili i Blackwill i Harris: "Današnje sile u usponu sve više privlače ekonomski instrumenti kao njihovo glavno sredstvo za projiciranje utjecaja i vođenje geopolitičke borbe u dvadeset i prvom stoljeću" (Blackwill i Harris, 2012), obzirom na navedeno geoeconomiju najčešće možemo definirati kao upotrebu ekonomskog instrumenata kako bi se proizveli djelotvorni i efektivni geopolitički rezultati.

Ekonomsku sigurnost određene države, esencijalan aspekt pojma geoeconomije, promatra se iz sljedećih koncepata: sigurnost opskrbe, sigurnost pristupa tržištu, kreditna sigurnost, sigurnost tehnološko-industrijske sposobnosti, društveno-ekonomska sigurnosna paradigma, prekogranična sigurnosna zajednica, sistematska sigurnost, sigurnost saveza (Grubić, 2014.). U širem smislu, ekonomska moć i geoeconomski instrumenti podupiru nacionalnu sigurnost zemlje doprinoseći snažnom gospodarstvu, omogućujući djelotvornu međunarodnu ekonomsku politiku te je fokus i na treću dimenziju geoeconomije, primjene ekonomske državne moći na postignuće geopolitičkih ciljeva.

3.3 Utjecaj globalizacije na geoeconomiju i geopolitiku

Globalizacija je pojam koji može imati široku uporabu na razini cijelog svijeta te je, sukladno tome, sve više autora u fokus svog promatranja i istraživanja skrenulo upravo na globalizaciju. Univerzalna definicija globalizacije ne postoji te je to čini složenijom prilikom proučavanja.

Temu globalizacije postala je sve više popularna kako među novinarima tako i među političarima. Prema Vučetiću i Jagatiću (2013.:16) globalizacija postaje jedna i od omiljenijih i sve popularnijih tema današnje vremena. Postala je iznimno važna za poslovne teorije i praksu te je ušla i u debate u akademskim redovima. Ljudi često nemaju pravu sliku što globalizacija predstavlja odnosno zbunjuje ih sam pojam globalizacije jer ona može imati različite definicije. Njen pojam i definiranje samo globalizacije ovisi i o samom znanstvenom području odnosno svrstava li ju se u proces politike, gospodarstva, kulture, obrazovanja ili nečeg drugog. Ovisno o stajalištu i ogledu na pojam globalizacije ona se može procijeniti kao opasnost ili izazov modernog vremena koje dolazi.

Prema Koppu (2020.) globalizacija se smatra aktualnim procesom u modernom dobu koji posebno dolazi do izražaja na početku 21. stoljeća te sam proces uključuje i uklanjanje nacionalnih granica kako bi se mogao obavljati lakši transport proizvoda, širiti tehnologija, informacije, radna mjesta i drugo. Kao takva globalizacija predstavlja svijet bez granica, dok geopolitika predstavlja nadmetanje Velikih sila svijeta koje se nadmeću za kontrolu teritorija, odnosno pojam velikih sila predstavlja skup najmoćnijih država iz globalnog gledišta koje putem svojih gospodarskih i ekonomskih resursa čine tržišne lidere na internacionalnoj razini. Globalizacija u obliku u kojem postoji unutar suvremenog doba ima određene korijene koji su implementirani tokom ranijih razdoblja s određenim prednostima vodećih svjetskih ekonomskih sila. Prethodno već spomenuto razdoblje Hladnog rata postavilo je temelje za globalizaciju današnjeg vijeka. Tadašnje države istodobno postaju i premale i prevelike na način da postaju poprilično velike za veliki broj društvenih identiteta te za znatan broj ekonomskih interesa, dok su premale za brojne svrhe u ekonomiji. Tržišni sektor ulazi u okvir povećane konkurencije, integrirane a istodobno ne tako stabilne globalne ekonomije. Prema Agnew (2003.) spomenute promjene smatraju se jednim djelom i procesom geopolitike, a pomicanje međudržavnih granica počinje zadobivati drugačiji karakter od prethodnog. Nadmoć koju je Britanija imala tijekom 19. stoljeća učinila je da trgovina bude slobodnija i neovisnija, dok je dominacija Amerike u vrijeme Hladnog rata širila pomicanje i gibanje pokretnih proizvodnih čimbenika kao što su rad, tehnologija i kapital.

Ljudi se danas puno lakše kreću izvan granica, te iako su putovanja puno dostupnija svim klasama stanovništva, još uvijek postoje određene prepreke u kretanju rada u odnosu na kapital i trgovinu koji se u današnje vrijeme kreću poprilično slobodno.

Usporedno s ekonomskom globalizacijom raste i unutardržavnog sekcionalizma, lokalizam, regionalizam i etnička podjela. Ekonomska globalizacija može se tumačiti kao povećana

međuovisnost domicilnih ekonomija država, ali na internacionalnoj razini sa svrhom povećanja trgovinskih razmjena odnosno regulacije uvoza i izvoza svake države i/ili zajednice država. Čini se da ova rastuća fragmentacija ima dva aspekta. Jedan je redefiniranje ekonomskog interesa s nacionalnog na regionalne, lokalne i etničke skupine. Druga je preispitivanje političkog identiteta kao posebnog fenomena postojećih država. Prvi od identiteta je izravan rezultat koji je doveo do sloma nacionalne ekonomije koji je predstavljao temelj gradiva svjetske ekonomije. Nasuprot tome, promjene koje su nastupile u strukturi ekonomije podrazumijevale su slom regionalnog sektorskog određenja u etabliranim industrijama kao i smanjivanje proizvodnje na jednom mjestu, odnosno poticanje proizvodnje na više mjesta kao i u drugim državama.

Navedeno je rezultiralo sve većom slobodom, a manjom organizacijom tržišta na nacionalnoj osnovi. Slijed takvih okolnosti doveo je do zemljopisnih promjena ekonomskih interesa, kao i postupno slabljenje poticajnih aktivnosti nacionalnih vlada i njihove regulatorske aktivnosti postaju nestabilnije. Rezultat navedeno je sve veća dohodovna nejednakost kako između tako i unutar zemalja u smislu cjelokupnog rasta dohotka na svjetskoj razini. Jedan od aspekata opisane podjele je uzorkovan i raspadom nacionalnog gospodarstva, ali se prema Herbu i Kaplanu (1999.) usmjerava na pojavu političkih identiteta koji su često bazirani na starim ali obnovljenim etičkim podjelama.

Sve je češće pojam globalizacije kao i ekonomije, povezan s pojmom geopolitike, što nije ništa neočekivano obzirom da se ekonomija nerijetko smatra temeljom za shvaćanje i razumijevanje velikog broja geopolitičkih situacija. Globalizacija utječe na države i u pogledu pokretanja suradnje organizacija kao što su G8 i G20 gdje se diskutira o ključnim svjetskim i državnim problemima. Također, djeluju i udruženja kao što je ono unutar EU, američkih, azijskih i afričkih trgovinskih udruženja kao što su to: ASEAN, NAFTA te kasnije USMCA, CEFTA i ostale. Globalizacija kao takva daje šansu za zaštitu proizvodnje od inozemne konkurencije kako bi se države zaštitile od efekata globalizacije uz različite regulirane zakone i tarife.

4. Prepreke jedinstvu EU

Iako se na EU gleda kao najstabilniju zajednicu, prepreke koje se javljaju nastaju zbog ekonomskih i političkih razloga. U poglavljima koji slijedi detaljnije će se objasniti sama povijest EU i njeno nastajanje, te kojom politikom je ona vođena. Također će se pobliže objasniti koji su uvjeti za postati država članica EU-a te koje se prepreke pojavljuju u ostvarivanja skladnosti u njoj.

4.1 Povijest Europske Unije

Temelj osnivanja EU bio je završetak stalnih i krvavih ratova između susjednih zemalja koji su rezultirali Drugim svjetskim ratom. Šest država (Belgija, Francuska, Njemačka, Italija, Luksemburg i Nizozemska) osnovale su Pariškim ugovorom 18. travnja 1951. godine Europsku zajednicu za ugljen i čelik kako bi se stvorilo jedinstveno tržište za ugljen i čelik te osigurao trajni mir. Nedugo zatim nastaje Europska ekonomska zajednica (skraćeno EEZ) koja je osnovana ugovorom iz Rima 25. ožujka 1957. godine kako bi se stvorilo zajedničko tržište na temelju carinske unije. Istog dana potpisan je i ugovor o osnivanju Europske zajednice za atomsku energiju. Prema Službenim stranicama Europske Unije razdoblje gospodarskog rasta smatra se razdoblje šezdesetih godina 20. stoljeća, kojem je pogodovalo i ukidanje carinskog nameta u međusobnoj gospodarskoj razini unutar članica EU-a. Članice su međusobno dogovarale kontrolu koja je bila zajednička nad proizvodnjom hrane kako je ne bi nedostajalo te obzirom na navedeno brzo je došlo i do viška poljoprivrednih proizvoda. U svibnju 1968. godine nastaju studentski prosvjedi u Parizu te se s takozvanom generacijom '68. povezuju brojne promjene ponašanja i društva (Službena stranica Europske Unije, 2021.).

Prvo proširenje dogodilo se 1. siječnja 1973. godine kada Velika Britanija, Danska i Irska pristupaju Zajednici te se broj država članica povećava na devet. Neposredno zatim u Europi dolazi do gospodarskih problema zbog arapsko-izraelskog rata koji izaziva i energetska krizu. Prestanak desničarske diktature može se pripisati razdoblju nakon pada *Salazarova režima* koji se dogodio u Portugalu 1974. godine te događaju koji se slijedio nedugo zatim; smrt generala Franca u Španjolskoj 1975. Posljedice toga su bila otvaranje većeg broja radnih mjesta te je uslijedio i razvoj infrastrukture u nerazvijenim i siromašnijim područjima. Europski parlament postaje sve značajnija institucija kod donošenja odluka u državama članicama, a bitna promjena nastaje 1979. godine kada sami građani EU po 1. put sami biraju zastupnike u Europskom

parlamentu. EU sve više se okreće okolišu. Zaštita okoliša postaje čak jedan od glavnih ciljeva te se čak uvodi i načelo „onečišćivač plaća”.

Drugo proširenje EU dogodilo se 1. siječnja 1981. godine kada Grčka postaje deseta članica, dok 1982. Grenland istupa iz Zajednica (u kojoj je bio vezan preko Danske). Pet godina kasnije, odnosno 1. siječnja 1986. EU se pridržaju i Španjolska te Portugal što se smatra trećim proširenjem EU-a. Godine 1986. u Bruxellesu je potpisan Jedinostveni Europski akt koji se smatra dopunom Rimskog ugovora te mu je cilj bio rješavanje problema slobodne prekogranične trgovine među državama članicama te su njime definirane i nove nadležnosti Zajednice (socijalna politika, gospodarska i socijalna kohezija, istraživanje i tehnološki razvoj, zaštita okoliša). Nakon što je pao Berlinski zid (9. studenog 1989. godine) otvara se i granica između Istočne i Zapadne Njemačke nakon čega je uslijedilo ujedinjenje iste u listopadu 1990. Padom komunizma Europljani se sve više zbližavaju, pogotovo središnja i istočna Europa te 1993. godine je dovršeno jedinstveno tržište koje je omogućilo slobodno kretanje robe, usluga, ljudi i kapitala. Godine 1992. potpisan je Ugovor o Europskoj Uniji u Maastrichtu (stupio na snagu 1993. godine). Slijedilo je četvrto proširenje EU 1995. godine u kojem države članice postaju Austrija, Švedska i Finska. Sklopljen je i Ugovor iz Amsterdama 1999. godine koji je sa sobom također donio određene promjene. Države članice postepeno uvode novu valutu – euro. Europska unija 2004. prima čak deset novih članica (Cipar, Češka, Estonija, Litva, Latvija, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija) te je to ujedno i najveći broj članica primljenih odjednom, a već 2007. godine pridružuju se još dvije zemlje; Bugarska i Rumunjska. „Svjetsko gospodarstvo pogođeno je financijskom krizom u rujnu 2008. godine. U svim državama članicama, nakon ratifikacije Lisabonski ugovor stupa na snagu 2009. godine. On je omogućio rad modernim institucijama kao i učinkovitije metode rada EU-a“ (Službena Stranica Europske Unije, pristupljeno 27.04.2021). Svjetska gospodarska kriza ostavila je veliki utjecaj na Europu te Europska Unija pokušava pomoći određenim zemljama da se suoče što bezbolnije s poteškoćama i uspostavlja „bankovnu uniju“ kako bi bankarski sektor bio što pouzdaniji i sigurniji. Godine 2012. Europska Unija dobiva Nobelovu nagradu za mir a zadnje proširenje do sad Europske unije dogodio se 2013. godine kada Hrvatska postaje dvadeset i osma država članica. Sve trenutne članice EU te one koje će to možda uskoro postati, odnosno potencijalne članice prikazane su na slici 1.

Nakon što je Krim pripojen Rusiji uspostavlja se i nova sigurnosna politika. Godine 2017. nakon referenduma održanog godinu dana ranije UK podnosi zahtjev za izlazak iz Europske

Unije te 31. siječnja 2020. godine napušta EU. EU se susreće i s novim problemima kao što su primitak ljudi koji moraju napustiti svoju zemlju radi nemira i ratova te traže utočište u Europi.

Slika 1. Države članice Europske unije

Izvor: preuzeto sa službene stranice EU, <https://op.europa.eu/webpub/com/eu-what-it-is/hr/#chapter2>, pristupljeno 27.04.2020

Treba naglasiti kako je za odlučavanje na razini EU-a uključeno je nekoliko institucija, a osobito se ističu prema službenoj stranici EU sljedeće institucije (Službena stranica Europske Unije, 2021.) :

- „Europski parlament, koji predstavlja građane EU-a i oni ga izravno biraju;
- Europsko vijeće, koje se sastoji od šefova država ili vlada država članica EU-a;
- Vijeće, koje se naziva i Vijeće Europske unije, koje predstavlja vlade država članica EU-a; i
- Europska komisija, koja predstavlja interese EU-a u cjelini.“

4.2 Ciljevi i vrijednost EU

Ciljevi i vrijednosti EU predstavljaju skup normi na kojima se temelji jedinstvenost i skladnost EU. Prema zapisu službene stranice EU (Službena stranica Europske Unije, 2021.) ona ima sljedeće ciljeve:

- Poticati mir, vrijednosti i opće dobro svoji građana
- Garantirati slobodu i osjećaj sigurnosti kao i pravde bez unutarnjih granica
- Naglasak na održivom razvoju kao i stabilnosti cijena te konkretno tržište s punom zaposlenosti
- Borba protiv socijalne diskriminacije i bilo koje oblika iste
- Propagirati znanstveni i tehnološki napredak
- Jačanje socijalne, teritorijalne i ekonomske povezanosti te toleranciju među državama članicama
- Poštivati jezične i kulturne različitosti
- uspostaviti ekonomsku i monetarnu uniju čija je valuta euro.“

Ideja o povezivanju i stvaranju ujedinjene Europe već je ranije bila zamisao filozofa i vizionara. Iako se ideja tek počinje postepeno realizirati tijekom druge polovice 20. stoljeća. Nakon završetka dva svjetska rata, nemira i mržnje određene zemlje odlučile su kako se rivalstvo treba prekinuti te kako je cilj funkcionirati kao skladna cjelina. Glavni cilj ostaje i danas, a to je održavati mir, ne samo između država članica nego i među susjednih zemalja. Taj cilj praćen je idejom kako bi svi državljani članica EU trebale imati siguran život te se osim gospodarske, politička i društvena solidarnost među njima. Cilj je da se očuva identitet članica i održi raznolikost između njih te je i izraz „ujedinjeni u različitosti“ prihvaćen kao moto EU.

Sve države članice dijele stavove i vrijednosti koje promiče sama EU, a oni se odnose na isključivo toleranciju, pravdu, poštivanje različitosti odnosno nediskriminaciju i solidarnost. Detaljnije objašnjene vrijednosti koje EU promiče navedene su na njenoj službenoj stranici i one su sljedeće (Službena stranica Europske Unije, 2021.)

- **„Ljudsko dostojanstvo**

Ljudsko dostojanstvo trebao bi biti primarno i nepovredivo te bi svi trebali poštivati i pokušati zaštititi.

- **Sloboda**

Odnosni se na to kako svaki građanin države članice EU ima pravo na slobodu kretanja u boravak unutar iste. Poštivanje privatnosti i slobodno izražavanje vlastitih mišljenja i stavova kao i pravo na vjeru, okupljanja i ostalo što je zaštićeno Poveljom EU-a o temeljnim pravima.

- **Demokracija**

Samo djelovanje EU temelji se na poštivanju i provođenju demokracije. Tako svaki državljanin EU-a ima svoja politička prava te svaki odrasli građanin iste ima mogućnost glasanja kao i kandidiranja za Europski parlament. Pravo glasanja ostvaruju u svojoj zemlji boravišta ili u matičnoj zemlji.

- **Jednakost**

Svi građani imaju jednaka prava pred zakonom. Ravnopravnost se odnosi na oba spola i temelj su politika svih država članica. Ugovorom 957. godine primjenjuje se i načelo jednake plaće za jednaki rad između muškaraca i žena.

- **Vladavina prava**

Vladavina prava je također jedan od temelja EU. Naveden je definirano i ugovorima koje potpisuju sve članice EU-a. Neovisno pravosuđe temelj je za pravdu. Nadležnost ima sud EU čiju presudu moraju svi poštovati.

- **Ljudska prava**

Poveljom EU zaštićena su sva ljudska prava u koja spadaju i pravo na slobodu od diskriminacije spolova, rasne diskriminacije ili bilo koje vrste diskriminacije.

Navedene stavove odnosno ciljeve i vrijednosti koja EU promiče navedeni su i u već spomenutom ugovoru iz Lisabona i u Povelji Europske unije o temeljnim pravima. Također, zbog svega navedenog EU je dobila već spomenutu Nobelovu nagradu za mir, a EU kao takva može istaknuti kako održava već 70 godina trajnog mira.

EU je u cilju da cjelokupan ljudski rod ima određene koristi od globalnih promjena i da ne postane njihov rob. Ljudska rasa se ne može zadovoljiti isključivo tržišnim silama ili vladavinom samo jedne države. Sukladno tome EU se zalaže za humanosti mode društva koji će odgovarati velikoj većini građana država članica.

Europljani već duže vrijeme imaju vrijednosti koje uključuju ljudska prava, solidarnost i ostale vrijednosti koje i sama EU poštuje te i njeguju i pokušavaju održavati. Povelja koja pravno obvezuje države članica na poštivanje navedenih vrijednosti donesena je u Nici u prosincu 2000. godine. Prava koja su njome propisano trebaju poštovati sve države članice, odnosno svi stanovnici iste te takvim pravima se potiče zajedništvo i osjećaj pripadnosti. Primjer jednog od načela je i ukidanje smrtne kazne u državama članicama EU-a. (Službena stranica Europske Unije, 2021.)

4.3 Politika EU

EU zahvaća i djeluje na razna područja politike te tako potiče razvoj tržišta, stabilnost valuta, gospodarski rast i mnoga druga korisna područja. Neke od aktivnosti EU u različitim područjima politike su:

- Zdravlje (odgovor na pandemiju koronavirusa, javno zdravlje)
- Klimatske promjene i okoliš (Europski zeleni plan, klimatska politika, okoliš, energija, promet, poljoprivreda i ruralni razvoj, sigurnost hrane, pomorstvo i ribarstvo)
- Snažnije gospodarstvo, socijalna pravda i radna mjesta (Zapošljavanje i socijalna pitanja, Regionalna politika, Poslovanje i industrija, Istraživanje i inovacije,

Gospodarstvo, financije i euro, Bankarske financijske usluge, Jedinstveno tržište, Potrošači, Tržišno natjecanje, Oporezivanje, Carina)

- EU u svijetu (Međunarodna suradnja i razvoj, Politika susjedstva i proširenja EU-a, Trgovina, Humanitarna pomoć i civilna zaštita, Vanjski poslovi i sigurnosna politika)
- Vrijednosti i prava, vladina prava, sigurnost (Pravosuđe i temeljna prava)
- Digitalna transformacija (Digitalno gospodarstvo i društvo, Safer Internet)
- Europska demokracija
- Migracije (Migracije i azil, Granice i sigurnost)
- Obrazovanje, kultura, mladi i sport (Obrazovanje i osposobljavanje, Mladi, Kultura i mediji, Sport)
- Proračun (Proračun, Sprječavanje prijevara)

Zdravlje je jedno od primarnih ciljeva EU te se Zdravstvenom politikom pokušava omogućiti da svi stanovnici u EU imaju pristup kvalitetnoj zdravstvenoj skrbi, dok EU sa zelenim planom žele postići da Europa postane klimatski neutralan kontinent što bi značilo da se do 2050. izgradi konkurentsko gospodarstvo bez neto stakleničkih plinova te također rade na očuvanju okoliša i ublažavanju posljedica koje su već prisutne i vidljive zbog situacije globalnog zatopljenja. Sukladno tome okoliš je postao također jedna od bitnijih politika EU.

Zajedničkom poljoprivrednom politikom pokušava se osigurati stabilna opskrba hrane te je cilj da opskrba bude proizvedena na održiv način po što pristupačnijim cijenama, a tim se potiče i zapošljavanje u ruralnim područjima kao i njihov razvoj. Mjere koje EU poduzima u području sigurnosti hrane su u cilju očuvanja zdravlja ljudi, životinja i biljaka od uzgoja do završnog procesa.

Ribarskom politikom EU ima u cilju ostvariti održivost kako ribarstva tako i cjelokupne akvakulture, odnosno uzgajanja ribe u uvjetima koji su kontrolirani kako bi osigurala da je hrana zdrava te kako će je biti dovoljno i za sadašnje i za buduće generacije Unije. Potrebno je da ribarska industrija bude održiva kako bi se sačuvali resursi i morski okoliš. Kako bi se očuvala priroda EU je zaštitila određena morska područja na kojima je ljudska aktivnost u potpunosti ograničena (Službena stranica Europske Unije, 2021.).

Politika usmjerena na ribarstvo financira se iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo, a u razdoblju od 2014.-2020. godine osiguralo se više od 6 milijardi eura kako bi ribari mogli prijeći na održivi ribolov, a time i otvoriti dodatna radna mjesta. Također, ta politika ustanovila je i određena pravila za upravljanje ribarskim flotama i očuvanju ribljih stokova.

EU doprinosi otvaranju većeg broja radnih mjesta širom Europe te je osim otvaranja radnih mjesta cilj da ona budu bolja te da se ostvari i veći socijalni standard za sve njene građane. Navedeno se financira iz Europskog socijalnog fonda. EU-ove politike zapošljavanja i socijalnih pitanja osmišljene su u svrhu (Službena stranica Europske Unije, 2021.):

- „otvaranja kvalitetnih radnih mjesta diljem EU-a;
- pomaganja radnicima u pronalaženju posla u vlastitoj ili nekoj drugoj zemlji EU-a;
- promicanja vještina i poduzetništva;
- koordinacije i modernizacije sustava socijalne sigurnosti;
- stvaranja boljih radnih uvjeta u skladu sa zajedničkim minimalnim standardima;
- poticanja društvene uključenosti i borbe protiv siromaštva; i
- zaštite prava osoba s invaliditetom.“

Ekonomska i monetarna unija temelji su za jedinstvo, veću stabilnost i održivost širom Europe. Ekonomska i monetarna unija kao i euro, zajednički su temelji za veću stabilnost, rast i blagostanje diljem Europe. U okviru te dvije politike ujedinjena su i integrirana koordiniranim gospodarskim i fiskalnim politikama, monetarnom politikom, te zajedničkom valutom eurom. Radi se o snažnom alatu koji potiče otvaranje novi radni mjesta te osigurava socijalnu pravednost, ali na tome se treba i dalje raditi. Gospodarske i financijske politike EU-a u euro području i EU-u usmjerene su na (Službena stranica Europske Unije, 2021.) :

- „poticanje rasta i zapošljavanja;
- poticanje makroekonomske i fiskalne stabilnosti;
- povećanje učinkovitosti ekonomske i monetarne unije;
- poticanje ulaganja;
- sprječavanje ili ispravljanje makroekonomskih neravnoteža;
- pružanje pomoći u koordinaciji nacionalnih strukturnih politika; i
- povećanje blagostanja izvan granica EU-a.“

EU teži stvaranju jedinstvenog digitalnog tržišta te želi osigurati sigurniji način korištenja interneta za sve njegove korisnike te tako ima najstroža pravila za zaštitu privatnosti i podataka u svijetu. EU pokušava učiniti da je ona mjesto koje je sigurno za življenje bez terorizma i organiziranog kriminala protiv kojeg se sve članice bore i surađuju. Osim što je cilj da se terorizam u potpunosti istrijebi, također primarni zadatak je da se građani EU osjećaju slobodno i sigurno. Nadalje, EU konstantno radi na unaprjeđenju kvalitete obrazovanja te potiče suradnju među državama članicama s programima kao što su Erasmus+ koji omogućava studiranje, osposobljavanje, stjecanje radnog iskustva ili volontiranje u inozemstvu. EU ulaže u obrazovanje i osposobljavanje svih građana, a posebice mladih ljudi.

Proračun doprinosi tome da se ostvare rezultati EU u područjima koja su važna za cijelu Europu. Udruživanjem samih sredstava i zajedničkim raspolaganjem države mogu postići više. Njime se podupiru politike koje se provode u EU te omogućuje da se učvršćuje uloga na međunarodnoj sceni kao predvodnika u raznim područjima poput borbe protiv posljedica klimatski promjena i sprječavanje isti te najvećeg donora humanitarne pomoći u svijetu. Tokom gospodarske krize koja je zahvatila ne samo Europu nego cijeli svijet, proračun EU pokazao se izuzetno snažnim instrumentom koji potiče ulaganje. Proračuni većina država članica našli su se pod opterećenjem dok su strukturni fondovi EU postajali sve više jedan od stabilizirajućih čimbenika za ulaganje i rast radnih mjesta. U zadnje vrijeme se i za vanjske granice upravljalo također proračunom EU-a, a ono je podupiralo europski odgovor odnosno reakcije na izbjegličku krizu te prijetnje povezane s organiziranim kriminalom i terorizmom“ (Službena stranica Europske Unije, 2021.). Politike se financiraju iz proračuna EU, a on se često nadopunjuje novim vrijednostima za pojedine države.

4.4 Uvjeti članstva za nove članove

Ulazak bilo koje zemlje u EU-u složen je i kompleksan postupak koji zahtjeva dulje vrijeme. Nakon što država podnese zahtjev za članstvo Vijeću, mora ispuniti sve uvjete za isto. Spomenuti uvjeti dijele se na tri segmenta, a oni su idući: Pravi zahtjevi, „Kopenhagenski kriteriji“ i Postupak ulaska u članstvo EU-a.

Članstvo u EU otvoreno je za sve europske zemlje koje podnesu zahtjev (i ispunjavaju uvjete) te s spremne pristati i obvezati se na poštivanje Ugovora te cjelokupnog sustava EU-a. Svaka nova zemlja podnositeljica zahtjeva mora biti spremna uvažavati osnovna načela EU-a kao što

su ljudske prava i temeljne slobode, demokracija, načela slobode itd. Navedeno sve spada pod pravne zahtjeve.

„Kopenhagenski kriterij“ (1993.) se odnosi na tri uvjeta koje je potrebno zadovoljiti kao nova država članica prilikom ulaska u EU. Prema *Fontain* ta tri kriterija su da institucije koje garantiraju i jamče demokraciju i vladavinu prava kao i ljudska prava i manjina te njihovu zaštitu moraju biti stabilne. Također moraju imati gospodarstvo koje funkcionira na način kada ima konkurenciju unutar Unije. Mora moći preuzeti sve obveze koje nastupaju prilikom ulaska u EU, odnosno postajući članica iste te ono uključuje i potporu ciljeva Unije. Javna uprava te država mora biti u mogućnosti primjenjivati i provoditi zakone EU.

Postupak ulaska u članstvo započinje pregovorima o pristupanju koji se zbivaju između države koja ima status kandidatkinje i Europske komisije, koja predstavlja EU. Nakon što se pregovori završe i donese se zaključak, isto ide na glasanje na Vijeće u kojem postojeće države članice moraju donijeti jednoglasnu odluku kojom se toj zemlji dozvoljava ulazak u EU. Istu odluku mora donijeti i Europski parlament apsolutnom većinom glasova. Sljedeće je na redu potpisivanje Ugovora o pristupanju koje potpisuju sve države članice kao i zemlja kandidatkinja, svaka u skladu sa svojim zakonskim postupkom. U trajanju samog postupka pregovaranja, zemlje koje su se kandidirale najčešće dobivaju i takozvanu „pretpristupnu“ financijsku potporu od strane EU kako bi im se pomoglo da dostignu potrebnu ekonomsku razinu. Također, najčešće se tada sklapa i „sporazum o stabilizaciji i pridruživanju“ s EU-om. Na temelju tih sporazuma EU izravno nadzire gospodarske i upravne reforme koje zemlje kandidatkinje moraju provesti kako bi ispunile uvjete za članstvo u EU-u. (Službena stranica Europske Unije, 2021.).

Trenutno status država kandidatkinja, odnosno države koje su u postupku prenošenja zakonodavstva EU-a u nacionalno pravo su sljedeće: Albanija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Srbija i Turska. Dok se Bosna i Hercegovina te Kosovo smatraju još potencijalnim kandidatkinjama, obzirom da još uvijek ne ispunjavaju spomenute uvjete za članstvo.

4.5 Ekonomske i političke prepreke jedinstva

Prepreke jedinstva javile su se već kod prvog većeg proširenja EU kada je zajednici pristupio veći broj novih članica. Većina novih članica, odnosno sve zemlje koje su ulazile u tom proširenju, osim Poljske smatraju se manjim zemljama. prijašnja ravnoteža koja je bila između

5 većih i 10 manji zemalja bit će poljuljana zbog distribucije moći, jer će i dalje biti velikih 5 članica nasuprot u ovom slučaju 12 manjih. I takvu situaciju *The Economist* zajedljivo naziva „tiranijom malih nacija“, jer velike države žele što duže zadržati svoj utjecaj“ (Perica, 2006.).

Na EU se uglavnom gleda kao na temelj europske stabilnosti i prosperiteta. Međutim, veći dio posljednjeg desetljeća mnoge su se zemlje EU suočavale sa znatnim ekonomskim poteškoćama. Unatoč poboljšanoj ekonomskoj situaciji u EU od 2017. godine, ekonomski pritisci i društvene promjene pridonijeli su porastu populističkih stavova, od kojih barem neki imaju protueuropske ili "euroskeptične" stavove. Takvi su trendovi zakomplicirali sposobnost EU da se nosi s brojnim unutarnjim i vanjskim izazovima. Neki od izazova i prepreka s kojima se EU susreće su:

- odlazak Ujedinjenog Kraljevstva (UK) iz EU („Brexit“);
- zabrinutost za demokraciju i vladavinu zakona u Poljskoj, Mađarskoj i ostalim članicama EU-a;
- migracija i srodni problemi društvene integracije;
- ponovno oživljena Rusija; i
- pojačana prijetnja terorizmom.

Usred ovih teških pitanja, neki propituju budući oblik i karakter EU. Pristalice EU brinu se da bi se neki aspekti integracije u EU mogli zaustaviti ili poništiti. Drugi tvrde da bi višestruke krize mogle proizvesti neke korisne reforme i u konačnici pretvoriti EU u učinkovitiji, kohezivniji entitet. Odnedavno se spominje i razvoj takozvanog „multispeed EU“ (na Hrvatskom bi to značilo EU s više brzina) u kojem bi neke članice EU mogle tražiti veću integraciju u određenim područjima, dok bi druge mogle odustati.

Uzastopne američke administracije i mnogi članovi Kongresa podržali su projekt europske integracije od njegova početka, smatrajući ga ključnim za europski mir i sigurnost kao i način za poticanje jakih američkih saveznika i trgovinskih partnera. Unatoč određenim napetostima tijekom godina, Sjedinjene Države i EU dijele dinamično političko partnerstvo oko različitih vanjskopolitičkih pitanja i opsežne trgovinske i investicijske odnose. Kako će se EU razvijati u godinama koje su pred nama, to može imati strateške i ekonomske posljedice za Sjedinjene Države.

Pitanja s kojima se danas suočava Europa stvorila su nivo stresa bez presedana koji se nije vidio desetljećima. Još važnije, ova pitanja predstavljaju sveopće prijetnje sigurnosti, stabilnosti i jedinstvu Europske unije u cjelini. Rastuća nestabilnost i nesigurnost u europsku budućnost omogućili su uspon populističkih pokreta i agendi. Odluka UK da napusti EU ilustrira vrhunac dugogodišnjeg populističkog osjećaja, usmjerenog na povratak nacionalne suverenosti. Danas se Europa suočava s progresivnim prijetnjama o ekonomskim uvjetima i jedinstvu u Europi, poput tekuće krize eurozone, kao i pojave rastućih vanjskih ekonomskih sila. Što se tiče migracija, Europa je doživjela dramatičan priljev migranata. Postojeći sustavi koji su u stanju upravljati tim tokovima pokazali su se sve ne adekvatnijima i neravnomjerno smještenima. Na području sigurnosti Sjedinjene Države i Europa suočavaju se s novim i dinamičnim izazovima koji zahtijevaju nova suradnička rješenja. Hibridne prijetnje i terorizam ističu potrebu za većom koordinacijom u razmjeni obavještajnih podataka i obrambenim sposobnostima. Prijeteći rastućim autoritarizmom, nacionalističkim napetostima i rastućim protuzapadnim osjećajima, kritične margine EU-a, uključujući Tursku i Srbiju, predstavljaju izazove europskoj stabilnosti i jedinstvu.

Prepreke u jedinstvu javljaju se i zbog samih nedostataka članstva u EU, a neki od tih nedostataka su sljedeći:

Troškovi članstva u Velikoj Britaniji u Europskoj uniji iznose 15 milijardi funti bruto (0,06% BDP-a) - ili 6,883 milijarde funti neto.

Veliki postotak (40%) potrošnje EU-a odlazi na zajedničku poljoprivrednu politiku. Dugi niz godina navedeno je uzdrimalo poljoprivredna tržišta postavljajući minimalne cijene hrane. To dovodi do viših cijena za potrošače i potiče prekomjernu opskrbu. Reforme ZPP-a smanjile su, ali nisu eliminirale ovaj gubitak.

Zatim se javlja i problemi valute, odnosno eura. Članstvo u EU ne znači nužno članstvo u Euru. No, EU je veliki naglasak stavio na jedinstvenu valutu. Međutim, pokazalo se da to može nositi sa sobom i određene probleme te da je pridonijelo niskim stopama gospodarskog rasta i visokoj nezaposlenosti u cijeloj EU.

Od 2008. godine mnoge su se zemlje južne Europe suočile s pritiskom EU da povećaju štednju - smanjenja potrošnje radi postizanja ciljeva proračunskog deficita, ali tokom recesije mjere usmjerene na štednju doprinijele su produljenoj gospodarskoj stagnaciji. Njezini su vjerovnici posebno bili primorani na prihvaćanje štednje, kad su neki ekonomisti tvrdili da je to kontraproduktivno.

Više birokracije, manje demokracije. Navodi se da je EU stvorila još novih slojeve birokracije dok i dalje nije omogućivala proces donošenja odluka lokalnim zajednicama. Uvođenje glasovanja kvalificiranom većinom znači da se o mnogim odlukama može glasovati protiv javnog interesa određene zemlje.

5. Brexit – pojam, uzroci i posljedice

EU je zajednica od čak 27 europskih zemalja, a UK je prva država koja je podnijela zahtjev za izlazak te na kraju i izašla iz Unije. U ovom poglavlju detaljnije će se obraditi sam pojam Brexita, postupak izlaska iz EU te koje bi to sve posljedice kratkoročno i dugoročno izlazak UK mogao ostaviti .

5.1 Pojam Brexit-a

Sam naziv 'Brexit' predstavlja odlazak, odnosno izlazak UK iz EU. Naziv je nastao iz kombinacije riječi 'Britanija' i 'izlaz'. Navedeni izraz prvi put se upotrijebio u lipnju 2012. godine i to u članku časopisa „*The Economist*“. Rezultati referenduma izazvali su reakcije kod svih država članica, iako su određena istraživanja ukazivala na navedeni ishod. Rezultati referenduma bili su dosta neizvjesni i minimalna razlika je prevagnula. UK je službeno obavijestila EU o svojoj namjeri izlaska prvi put 2017. godine, odnosno obavijestila je Europsko Vijeće na dan 29. ožujka spomenute godine. Proces izlaska, obzirom da je proces bio prvi put od postojanja EU, relativno je bio dug, a UK je službeno napustila Europsku uniju 31. siječnja 2020. godine u ponoć po srednjoeuropskom vremenu.

5.2 U potrazi za uzrocima Brexit-a

Izlazak UK iz EU, iako je izazvao reakcije, nije bilo nešto što je došlo iznenada. Povijest odnosa između UK i EU puna je napetosti još od potpisivanja Rimskog ugovora 1957. godine kada UK nije potpisala isti. Potpisivanje Rimskog ugovora dogodio se nešto kasnije, obzirom da je UK shvaćalo pogodnosti koje ima samo članstvo u Europskoj ekonomskoj zajednici te je 1961. godine krenuo postupak učlanjenja. Skeptični stavovi u UK prema EU javljaju se još od početka ulaska u istu, ali određena istraživanja ukazivali su na to da je porast skeptičnih stavova o EU i

to s 15% na 30% dogodio najviše između 2006. godine i 2012. godine, točnije u godinama tijekom i nakon velike gospodarske ekonomske krize. (Kirby, 2016.)

Result data

Slika 2. Rezultati referenduma o Brexitu

Izvor: The Electoral Commission, 2019., online

Zagovornici izlaska UK iz EU postajali su sve brojniji, te tadašnji premijer Cameron nije bio u mogućnosti zanemariti isto stoga je slijedila njegova izjava kako će provesti referendum.

U tablici 1. objašnjeni su odnosi UK i EU od 1960.-e pa sve do 2010.-te godine pa sve do samog referenduma. Iz tablice 1. može se zaključiti kako odnosi nisu bili idealni te su bili ispunjeni povremenim tenzijama. Rezultati referenduma bili su neizvjesni i sam rezultat koji je bio tijesan ukazuje na to da glasači nisu samo odlučivali na temelju ekonomskih činjenica, koje su više ukazivale u prilog ostanka u Uniji, nego da je prevagnuo i subjektivan dojam samih glasača.

Tablica 1 Povijest odnosa između Ujedinjenog Kraljevstva i Europske unije

Okvir 1. Povijest odnosa između Ujedinjenog Kraljevstva i Europske unije	
1960-e	<p>Charles de Gaulle u dva navrata, 1963. i 1967. godine, ulaže veto na ulazak UK-a u Europsku ekonomsku zajednicu, smatrajući da bi dobri gospodarski odnosi UK-a i SAD-a mogli pojačati američki i umanjiti francuski utjecaj u Zajednici. Osim toga, prema njegovom mišljenju gospodarski su interesi Francuske i UK-a bili suviše različiti jer se gospodarska struktura UK-a, u kojoj su dominirali industrija i trgovina, bitno razlikovala od gospodarske strukture Francuske u kojoj je značajnu ulogu imala poljoprivreda.</p>
1970-e	<p>Nakon de Gaulleova odstupanja s dužnosti 1969. godine otvara se put ulaska u EEZ za UK, te se nakon 12 godina pregovora 1973. UK priključuje Zajednici, istodobno s Danskom i Irskom.</p> <p>Iako su članstvo u Zajednici zagovarali i britanski laburisti i konzervativci, laburisti se ubrzo nakon učlanjenja počinju buniti protiv članstva. Godine 1975. laburistički premijer Harold Wilson započinje nove pregovore s Bruxellesom i organizira prvi referendum o izlasku iz EEZ-a, koji je ujedno bio i prvi nacionalni referendum u povijesti Ujedinjenog Kraljevstva. Za ostanak glasa 67 posto Britanaca.</p> <p>Godine 1979. UK odlučuje da neće pristupiti Europskom tečajnom mehanizmu (ERM).</p>
1980-e	<p>Konzervativna premijerka Margaret Thatcher zaključuje da je UK zakinut u pogledu uplata u proračun EU-a. Budući da je najveći dio isplata iz proračuna bio namijenjen poljoprivredi, tvrdila je da UK ima daleko manje koristi od tog proračuna od drugih zemalja, poput Francuske. Tražila je, i 1984. isposlovala tzv. britanski rabat, zahvaljujući kojem se UK-u vraćaju dvije trećine neto uplata u proračun EU-a iz prethodne godine.</p> <p>Krajem osamdesetih, UK se opire produblivanju gospodarske i političke integracije koja bi, po mišljenju premijerke Thatcher, osim prijenosa suvereniteta na Bruxelles mogla uzrokovati jačanje utjecaja države (tj. europske naddržave) koje ne podupiru tradicionalno tržišno orijentirani Britanci. Osim toga, između 1985. i 2005. UK je ostao izvan Šengenskog sporazuma.</p>
1990-e	<p>Thatcher zamjenjuje John Major koji dogovara izuzeća od uvođenja eura i Protokola o socijalnoj politici, ali doživljava napade britanskih euroskeptika nakon britanske ratifikacije ugovora o osnivanju Europske unije 1992. godine. Otpori prema EU-u jačaju 1996. kada Unija zbog "kravljeg ludila" zabranjuje uvoz britanske govedine.</p> <p>Godine 1990. UK se priključuje Europskom tečajnom mehanizmu, no izlazi iz njega već 1992. nakon što se funta nije uspjela održati iznad propisane donje granice.</p> <p>Nakon dolaska na vlast laburista Tonyja Blaira 1997. odnosi između UK-a i EU-a se popravljaju i Blair prihvaća Protokol o socijalnim pravima koji određuje zajedničku razinu zaštite prava radnika u EU-u. Blair se, međutim, ne odlučuje prihvatiti euro 1999. kada su ga uvele druge zemlje.</p>
2000-e	<p>Zbog Blairove potpore američkoj invaziji na Irak 2003. pogoršavaju se odnosi između UK-a, Njemačke i Francuske.</p> <p>Vođa tada oporbenih konzervativaca David Cameron zalagao se za plebiscit o Lisabonskom ugovoru, no od njega odustaje kada ga je 2009. ratificirao britanski parlament. Euroskepticizam raste tijekom Velike recesije zbog dužničke krize u eurozoni, dominacije Njemačke i imigracije iz istočnih članica Europske unije. Sve to doprinijelo je nastanku UKIP-a (<i>UK Independence Party</i>) koja je na izborima za Europski parlament 2009. bila druga i osvojila 16 posto glasova.</p>
2010-e	<p>Cameron pobjeđuje na izborima 2010. i suočava se sa sve većim pritiscima euroskeptika. U siječnju 2013. obećava da će održati referendum o članstvu u Uniji u slučaju pobjede na idućim parlamentarnim izborima. Godine 2015. konzervativci neočekivano pobjeđuju, UKIP osvaja visokih 4 milijuna glasova, a potom 2016. i najviše glasova na izborima za Europski parlament.</p> <p>Cameron traži reformu odnosa UK-a i EU-a, postiže s Bruxellesom dogovor o posebnom statusu u veljači 2016. te raspisuje referendum o izlasku UK-a iz EU-a 23. lipnja 2016. Dogovor s Bruxellesom obuhvaća izuzeće UK-a iz odredbe europskih ugovora o "sve tješnje povezanoj Uniji", ustupke u pogledu socijalnih prava nebritanskih radnika i jamstvo da odredbe o bankovnoj uniji neće ići na štetu londonskog Cityja.</p> <p>Sam Cameron bio je protiv Brexita, no kada su Britanci izabrali drugačije, odstupa s dužnosti te ga na mjestu premijera nasljeđuje Theresa May, članica Konzervativne stranke. May se tijekom kampanje za ostanak u Uniji uglavnom držala po strani, a svoju privatno izraženu bojazan od negativnih ekonomskih posljedica Brexita nije javno iznosila.</p>

Izvor: Der Spiegel (2017), N1 portal (2016) i The Guardian (2016).

Istraživanja i analize koje su se provodile nakon referenduma ukazivale su na razlike u biračima u odnosu na njihovu dom, stupanj obrazovanja i njihovo prebivalište.

„Prema Der Spiege (2017.) više od polovice stanovnika koji primaju veće financijske potpore iz proračuna EU (u što spada Wales i ostatak Engleske izuzev samog Londona), točnije čak 53% stanovnika iz tog djela glasalo je za izlazak UK iz EU, dok su u manjem postotku za izlazak glasali stanovništvo iz Sjeverne Irske (njih čak 44%), Londona (40%) i Škotske (38%). Istraživanja su ukazala kako su glasači uglavnom bili zabrinuti vođenjem imigrantske politike EU kao i pitanjem nacionalnog suvereniteta. Dok su oni glasači koju su glasali za ostanak UK u EU prema The British Election Study Team (2016.) bili zaokupljeni posljedicama koje je i donijelo odlaganje, odnosno izlazak i utjecaj izlaska na radna mjesta i ekonomiju. Stanovnici Londona više su se plašili da City ne izgubi moć, dok su Škoti i Irci (sjeverni dio) više razmišljali o političkim i ekonomskim posljedicama prilikom glasanja za ostanak.“ (Sandra Švaljek 2017. godine, Pazite što želite, jer bi Vam se moglo ostvariti!).

Glasači koji su bili za ostanak unutar EU utvrdilo se da su bili osobe mlađe životne dobe s višim stupnjem obrazovanja te s većim primanjima te su prevladavali osobe tamnije rase. Osobe orijentirane socijalno-liberalistički više su zagovarali ostanak u EU, te oko 805 glasača koji su glasali protiv izlaska UK iz EU bili su oni koji se zalažu ili vjeruju u rodnu jednakost, te prava homoseksualnih partnera. Zastupnici u Parlamenta iz redova laburista glasali su uglavnom za ostanak u EU, dok su njihovi simpatizeri bili uglavnom podijeljeno mišljenja.

„Sredinom 2007. godine padaju cijene na tržištu nekretnina u SAD-u. Slaba regulativa i neodgovorna politika banaka koje su odobrile veliki broj hipotekarnih kredita klijentima koji nisu ispunjavali uvjete, kumovala je globalnoj ekonomskoj krizi. Nakon propasti američke financijske korporacije Lehman Brothersa postalo je jasno da je umreženost ponajprije europskih, azijskih i američkih financijskih institucija izuzetno jaka“ (Tooze, 2018.). Banka koja prva propada 2007. godine u Europi bila je britanska banka pod imenom Northern Rock. Poslovni model banke bazirao se na financiranju novčanih tržišta diljem svijeta te je nakon zamrzavanja fondova BNP Paribasa jednostavno ostao bez pristupa daljnjem financiranju. Tržište je shvatilo da banke drže veliku količinu rizične imovine u svojim bilancama, puno više nego što je to itko pretpostavljao. Procjena Banke za međunarodna poravnanja bila je da europskim bankama nedostaje 1 do 1,2 bilijuna dolara u 2007. godini za pokrivanje rupa u bilancama (Tooze, 2018.). S obzirom da je u UK-u visoko zastupljen sektor financijskih usluga, uključujući i hipotekarne kredite, utjecaj krize na UK bio je znatno jači u odnosu na druge

države. Uslijed recesije smanjuje se potrošnja što utječe na pad prodaje nekretnina te posljedično do zatvaranja brojnih gospodarskih subjekata iz građevinskog i stambenog sektora. Manja potrošnja dovela je i do pada poreznih prihoda što posljedično utječe na smanjenje javne potrošnje. Slijedom događaja, 2008. godine gospodarstvo pada u recesiju (Tooze, 2018.).

Posljedice ekonomske krize kao što su gubitak posla te smanjene plaće bile su prisutne u cijeloj EU, ali dio građana Velike Britanije smatralo je kako je odgovornosti za određeni dio same gospodarske krize trebala snositi i Europska unija ili barem umanjiti posljedice. Euroskeptici su postojali u svim državama EU, ali nakon gospodarske krize porast istomišljenika vidljiv je još više, a pojačao se i pojavljivanjem migrantske krize koja je započela 2015 godine te traje još danas. EU pokazivala je neodlučnost oko donošenja zajedničkih odluka i stavova, te prevelika državna administracija samo je produljivala trajanja krize te je građanima povjerenje u stabilnost EU opalo pa su krenuli tražiti i druga rješenja izvan nje.

5.3 Utjecaj Velike Britanije na gospodarski i financijski sustav

Nakon izlaska UK iz EU na burzi su se osjetile velike promjene. Sad je već situacija smirenija, iako mnogi smatraju da će tek nastupiti teže razdoblje. Dioničari Londonske burze su pak složno bili za spajanje s *Deutsche Borse* unatoč odluci na referendumu. Jedan od glavnih problema koji nastaje spomenutim spajanjem je smještanje sjedišta zajedničkog entiteta.

Nervoza i pomutnja koja je nastala izlaskom UK iz EU poprilično je brzo nestala. Dan poslije samog referenduma burze su izbrisale bilijune dolara, dok je vrijednost funte doživjela najveći pad u zadnjih 31 godinu.

„Pad se osjetio na svim relevantnim i manje relevantnim svjetskim burzama: Frankfurt je pao za sedam posto, Pariz za osam, talijanski FMIB i španjolski indeks IBEX pali su za solidnih 12 posto, japanski Nikkei 7,9, Hang Seng u Hong Kongu za 2,9 posto, a Wall Street za više od tri posto. Velik dio boli osjetile su banke poput Unicredita (pad od 24 posto), Santander (izgubio je 20 posto vrijednosti), Barclaysa i RBS-a (obje više od 30 posto pada u početku trgovanja, no do kraja petka vraćen je velik dio vrijednosti). Istodobno su jen, dolar i švicarski franak dobili na snazi kao klasične valute utočišta, što je scenarij koji se redovito ponavlja u svakoj kriznoj situaciji. Zanimljivo, London, epicentar svih tih problema, pao je za samo 3,2 posto, što i nije toliko strašno, a čini se kako je blago prizemljenje uslijedilo kao posljedica pada funte. Investitori su pretpostavili da bi iznimno niska funta mogla koristiti domaćoj ekonomiji, odnosno jačanju izvoza „ (Figenwald, 2016.:64-65).

Reakcija burze rezultat je neizvjesnosti i nesigurnosti koja može potrajati godinama, dok se ekonomska situacija i odnosi između EU i UK postupno definiraju u potpunosti i samim tim stabiliziraju. Veliki pad burze je djelomično bila i posljedica vjerovanja od strane investitora koji su računali na pozitivan ishod referenduma, te je spomenuti pad bio reakcija na netočno predviđanje prethodnog dana. Kako se burza polako oporavljala, već i nakon prvog kaotičnog tjedna, tako se usporedno s njenim oporavkom počeli oporavljati odnosno normalizirati i tečajevi; funta je polako jačala prema dolaru i euru. Privremeno primirje i postupno stabiliziranje burze proizašlo je iz vjerovanja kako je engleska središnja banka spreman na navedeno te da će poduzeti potrebne intervencije kako bi se sve vratilo u normalno stanje.

Sljedeće nepovoljne stavke koje su uslijedile oko izlaska i budućih odnosa mirnije su se prihvaćale jer su usklađenije s realnim ekonomskim temeljima te uračunate u trgovanje.

5.3.1. Utjecaj Brexit-a na gospodarstvo UK-a i EU-a

Brexit kao proces emancipacije UK-a od EU-a za sobom povlači mnogobrojne posljedice kao što su: usporavanje slobodnog kretanja kapitala, usporavanje ljudskih migracije, te ograničenja uvoza i izvoza prilikom trgovine s određenim državama, u ovom primjeru biti će uzete samo države članice EU.

Tablica 2 Postotak najvećih uvoznika u UK 2015. godine

Najveća uvozna tržišta UK (2015.).	POSTOTAK (%) UVOZA
NJEMAČKA	15.1
FRANCUSKA	6.0
BELGIJA I LUKSEMBURG	5.2
NIZOZEMSKA	7.6
ITALIJA	3.9
ŠPANJOLSKA	3.4

Izvor: Samostalna izrada autora prema Encyclopedia Britannica

Promotri li se tablica 2 može se zaključiti kako je uvozni dio BDP-a UK-a 2015. godine bio vrlo ovisan o zemljama članicama EU putem čega se može zaključiti kako je ukupan uvoz iz zemalja članica EU iznosio 41.2% odnosno skoro polovica uvoza odvijala se preko navedenih zemalja. Shodno tome, može se zaključiti kako tržišne barijere i otežan uvoz radi uvođenja protekcionističke politike može samo naškoditi uvozu UK-a na načini da se cijene uvoznih dobara povećavaju te se upravo putem ovakvog modela može dogoditi pad u paritetu kupovne moći, odnosno smanjenju trgovinske košarice prosječnog građana UK-a. Također, promotri li se tablica 3 može se zaključiti kako se ponajviše smanjuje vrijednost trgovinskih razmjena između zemalja kao što su: Njemačka, Francuska i Nizozemska.

Tablica 3 Kretanje vrijednosti trgovinskih razmjena UK-a sa zemljama članicama EU

Zemlje	2020. prvi kvartal	2020. drugi kvartal	SMANJENJE
Njemačka	23.4 milijarde eura	15.9 milijardi eura	7.5 milijardi eura
Francuska	11.7 milijardi eura	8.2 milijardi eura	3.5 milijardi eura
Nizozemska	15.1 milijardi eura	11.9 milijardi eura	3.2 milijarde eura

Izvor: samostalna izrada autora prema podacima ONS UK

Promotre li se tri najveća trgovinska partnera UK-a uz uvjet da su članovi EU-a može se zaključiti kako je UK nakon Brexita izgubio sveukupno 14.2 milijarde eura vrijednosti na svim vrstama razmjena koje su se neometano odvijale prije procesa Brexit-a. Stoga se može zaključiti kako je Brexit vrlo nepovoljno djelovao na ekonomiju UK-a te je potrebno korigirati određene ekonomske radnje kako bi se postigla ekonomska stabilnost.

Ukoliko bi se uzele u obzir ostale države članice EU-a poput Italije, Španjolske te Belgije i Luksemburga, može se zaključiti kako bi smanjenje trgovinske razmjene bilo u izuzetnom porastu što implicira na nepovoljnosti politike EU-a. Odnosno promotri li se Brexit iz geopolitičke situacije može se zaključiti kako UK postepeno gubi svoju internacionalnu političku moć te, iako je i dalje jedna od vodećih svjetskih sila postaje sve slabije u vidu geoekonomije. Razlog slabljenja je otežano poslovanje s ostatkom EU-a te prirodno nepovoljan položaj koji sav transport zahtjeva putem brodova što iziskuje velike troškove te robu i dobra čini skupljima na domicilnom tržištu UK-a.

5.4 Postupak izlaska

Postupak kojim se državi članici omogućuje izlazak iz zajednice Europske Unije ukoliko isti želi, omogućen je člankom 50. Ugovora o Europskoj uniji. Uveden je 2007. godine Ugovorom iz Lisabona po prvi put. Prvi korak samog izlaska je obavijest države članice Europskom Vijeću o svojoj namjeri što je Ujedinjeno Kraljevstvo nakon referendumu koji je 23. lipnja 2016. godine izglasao za izlazak, učinila 28. lipnja iste godine. Nakon aktivacije članka 50. i povlačenja potrebno je izvršiti pregovore koji su u skladu s člankom 218. stavkom 3. Ugovora o funkcioniranju Europske Unije. Poslije toga slijede tri faze (Europska komisija, 2017.) :

„Faza 1.

Donald Tusk koji je ujedno i predsjednik Europskog vijeća saziva vanrednu sjednicu istog na dan 29. travnja. Vijeće donosi odluku o smjernicama kako i se Ujedinjeno Kraljevstvo na što uređeniji način povuklo odnosno izašlo iz Europske Unije. Na osnovu ti smjernica kasnije se određuju i opća načela kojih se EU pridržava tijekom pregovora.

Faza 2.

Poslije utvrđenih smjernica Komisija će u vrlo kratkom dostaviti preporuku za otvaranje pregovora, a o istom će odlučiti Kolegiji povjerenika četiri dana nakon sjednice Europskog vijeća.

Faza 3.

Nakon toga Vijeće mora dati odobrenje za početak samih pregovora, a to povlači donošenje velikog broja smjernica. Smjernice se donose izrazitom kvalificiranom većinom (72 % od 27 država članica, odnosno 20 država članica koje čine 65 % stanovništva EU27). Pregovarač Unije kojeg izabire samo Vijeće, po završetku donošenja smjernica, dobiva mandat za početak pregovora o izlasku države članice.“

Od trenutka aktivacije članka 50. pregovori koji su započeti o povlačenju moraju biti završeni u roku od dvije godine. Ukoliko se sporazum ne postigne u navedenom razdoblju, na državu članicu koja se povlači prestaju se primjenjivati Ugovori.

Po završetku prigovora pregovarač predstavlja Vijeću i Europskom parlamentu prijedlog sporazuma koji bi trebao utvrditi kakvi će biti daljnji odnosi između UK i EU. Svoju suglasnost zajedno sa zastupnicima u Europskom parlamentu iz Ujedinjenog Kraljevstva mora dati i Europski parlament, a odlučuje se jednostavnom većinom. Sporazum mora ratificirati i

Ujedinjena Kraljevina u skladu sa svojim ustavnim odredbama. Pregovori traju otprilike 15 mjeseci, odnosno krenuli su početkom lipnja 2017. godine, a traju sve do listopada/studenog 2018. godine. Čelnici država prihvatili su Michela Barniera kako glavnog pregovarača, a njega je kao istog imenovala Komisija. Njegova je dužnost kao pregovarača, zajedno s Europskom komisijom izvještavati Europsko Vijeće, Vijeće i njegova pripremna tijela. Također, trebao bi svakodnevno i redovito obavještavati Europski parlament o razvoju situacije. Države članice također sudjeluju u pregovorima tako što daju smjernice pregovaraču i procjenjuju napredak..

U Vijeću se shodno tome osniva specijalna radna skupina koja ima stalnog predsjednika koji će osiguravati kako se pregovori vode sukladno danim smjernicama Europskog Vijeća i pregovaračima smjernicama Vijeća. Europsko vijeće konstantno je u toku razvoja situacije, prati razvoj iste te shodno tome osvježava i ažurira svoje smjernice. O pitanjima kao što su jezični režim i sama struktura pregovora odlučuju zajedno pregovarači EU i UK.

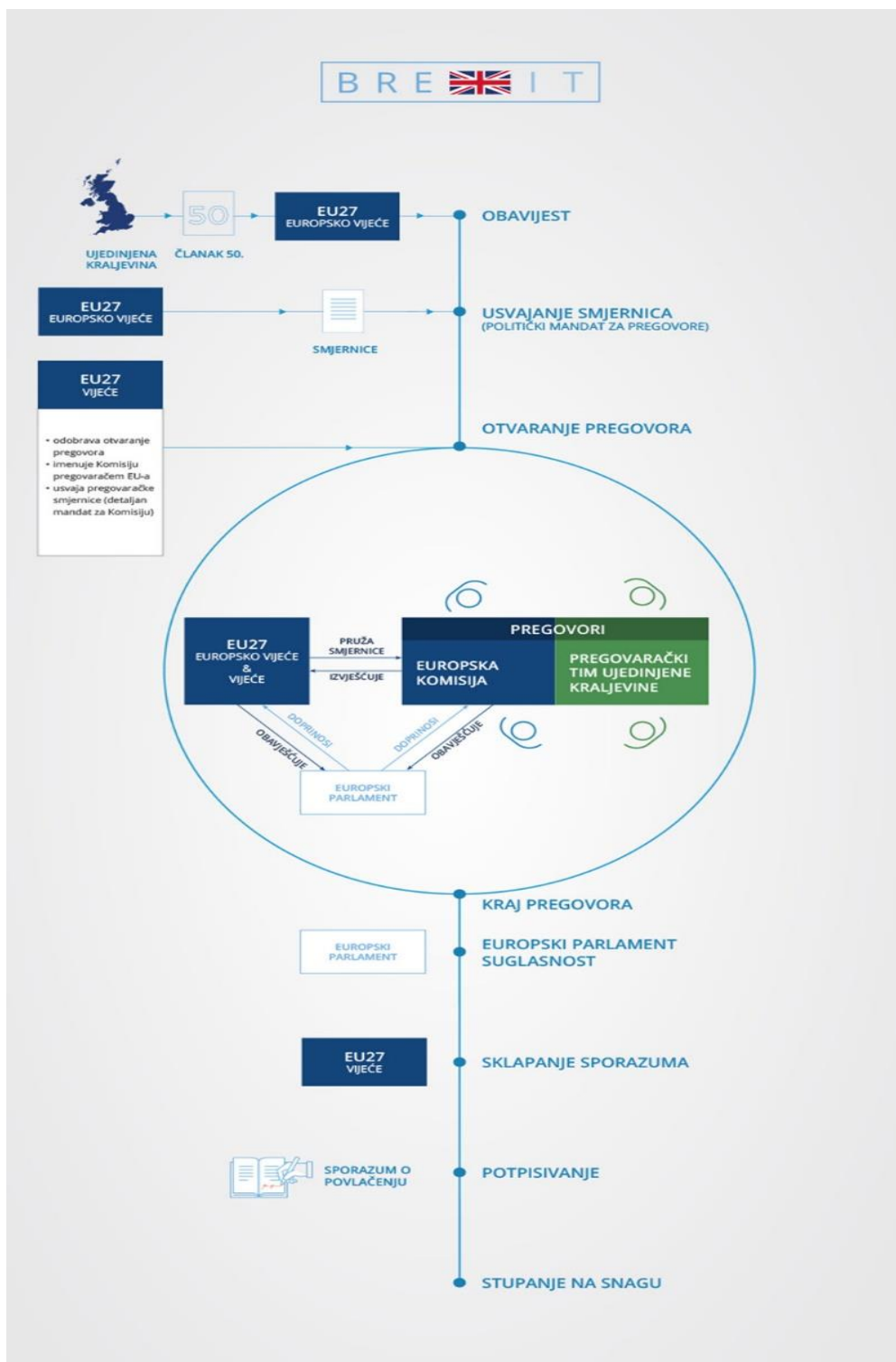
Pregovori će se odvijati u Bruxellesu. Ugovori EU koje se odnose na sve države članice, prestaju važiti i odnositi se na UK prilikom povlačenja ili najkasnije dvije godine od istog ukoliko se sporazum ne potpiše. Jedino jednoglasnom odlukom Vijeća se navedeno razdoblje može produžiti. Dok ne nastupi izlazak UK-a, sva prava i obveze i dalje se odnose na nju. U slučaju ne potpisivanja sporazuma, nakon dvije godine jednostavno se prestaje navedeno primjenjivati za UK. Ukoliko bude htjela ponovno pristupiti EU, UK kao i sve ostale članice u slučaju izlaska želje za ponovnim ulaskom, moraju proći postupak pristupanja“ (Europska komisija (2017): Članak 50. Ugovora o Europskoj uniji).

Ujedinjeno Kraljevstvo zapravo odlučuje o samoj aktivaciji članka 50., ali poslije nego što članak bude aktiviran nije moguće jednostrano zaustaviti odnosno poništiti postupak. Također, vraćanje na prijašnje stanje nije moguće.

Slika 3 .Postupak izlaska Velike Britanije iz EU

Izvor: Članak 50. Ugovora o Europskoj uniji – dokument s najčešćim pitanjima .pdf

Slika 4 Infografika – Postupak Brexita

Izvor: Službena Stranica Europske Unije, 2021.

Na slici 2. i 3. prikazano je skraćeno kako izgleda izlazak UK iz EU, odnosno kako je prvo nastupila Obavijest Ujedinjenog Kraljevstva Europskom vijeću u sastavu EU27 na temelju članka 50. Nakon toga slijedi usvajanje smjernica koje usvaja Europske Vijeće te se otvaraju pregovori u kojemu spomenuto vijeće treba odobriti otvaranje pregovora, imenovati komisiju i usvojiti pregovaračke smjernice (detaljan mandat za komisiju). U pregovorima sudjeluje Europska komisija čija je zadaća pregovaranje s pregovaračkim timom UK te ona podnosi izvješća Europskom vijeću i Vijeću u sastavu EU27, također mora izvještavati i Europski parlament. EU 27, Europsko vijeće i Vijeće pružaju smjernice komisiji te podnose izvještaj Europskom parlamentu. Dok Europski parlament daje doprinos Vijeću u sastavu EU27 i Europskom vijeću te daje doprinos Europskoj komisiji. Kraj pregovora nastaje kad Europski parlament da suglasnost, nakon toga slijedi sklapanje sporazuma te potpisivanje Sporazuma o povlačenju i stupanje istog na snagu.

5.4.1 Članak 50. Ugovora o Europskoj uniji (UEU)

Članak 50. Ugovora o Europskoj uniji predstavlja pravnu stečevinu EU koja se temelji na principu slobode i suvereniteta svake države članice EU. Članak 50. Ugovora o Europskoj uniji (UEU) (Članak 50. Ugovora o Europskoj uniji, 2021.).

„1. Svaka država članica može donijeti odluku o povlačenju iz Unije u skladu sa svojim ustavnim odredbama.

2. Ona država unutar Europske Unije koja donese odluku o povlačenju iz iste mora o navedenom obavijestiti Europsko Vijeće. U skladu sa smjernicama koje daje spomenuto vijeće slijede pregovori i na osnovu toga sklapa se s tom državom sporazum kojim se utvrđuju aranžmani njezina povlačenja, uzimajući pritom u obzir okvir za njezin budući odnos s Unijom. Sporazum se pregovara u skladu s člankom 218. stavkom 3. Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Sporazum u ime Unije sklapa Vijeće, odlučujući kvalificiranom većinom, uz prethodnu suglasnost Europskog parlamenta.

3. Ugovori koji se države članice trebaju pridržavati prestaju se primjenjivati na državu koja izlazi iz Unije na dan kada sporazum o povlačenju ili dvije godine od

obavijesti o izlasku, a navedeno razdoblje može produjiti Europske vijeće ukoliko jednoglasno odući o istom.

4. Za potrebe stavaka 2. i 3. član Europskog vijeća ili Vijeća, koji predstavlja državu članicu koja se povlači, ne sudjeluje ni u raspravama Europskog vijeća ili Vijeća ni u donošenju odluka koje se na nju odnose. Kvalificirana se većina utvrđuje u skladu s člankom 238. stavkom 3. točkom (b) Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

5. Ako država koja se povukla iz Unije ponovno zatraži pristupiti Uniji, njezin zahtjev podliježe postupku iz članka 49.“

5.5 Pregovori o budućim odnosima EU i Ujedinjenog Kraljevstva

Kako bi se pobliže promotrio utjecaj izlaska UK-a iz EU-a potrebno je naglasiti točan datum tokom kojeg je UK napustio EU kako bi se putem toga mogla promatrati prethodna, ali i buduća razdoblja u vidu kretanja BDP-a UK-a kao i trgovinskih kretanja tržišta EU-a „Ujedinjena Kraljevina napustila je Europsku uniju 31. siječnja 2020. u ponoć (po srednjoeuropskom vremenu), kada je na snagu stupio sporazum o povlačenju. Njegovim stupanjem na snagu označen je kraj razdoblja iz članka 50. u EU-a i početak prijelaznog razdoblja, koje je trajalo do 31. prosinca 2020. Tijekom tog razdoblja UK nastavila je primjenjivati pravo Unije, no više nije bila zastupljena u institucijama EU-a.

Budući da je UK postala „treća“ zemlja, pregovori o budućem partnerstvu EU-a i Ujedinjene Kraljevine mogli su započeti. Okvir za te buduće odnose utvrđen je u političkoj izjavi o kojoj su dvije strane postigle dogovor u listopadu 2019.“ (Europsko vijeće, 2021.) .

5.5.1 Sporazum o trgovini i suradnji između EU-a i Velike Britanije

Sporazum o trgovini i suradnji između EU-a i Velike Britanije sklopljen između EU-a i Velike Britanije utvrđuje preferencijalne aranžmane u područjima kao što su trgovina robom i uslugama, digitalna trgovina, intelektualno vlasništvo, javna nabava, zrakoplovstvo i cestovni promet, energija, ribarstvo, socijalna sigurnost koordinacija, provedba zakona i pravosudna

suradnja u kaznenim stvarima, tematska suradnja i sudjelovanje u programima Unije. Podržana je odredbama koje osiguravaju jednake uvjete i poštivanje temeljnih prava.

Iako se nikako neće podudarati s razinom ekonomske integracije koja je postojala dok je UK bila država članica EU-a, Sporazum o trgovini i suradnji nadilazi tradicionalne sporazume o slobodnoj trgovini i pruža solidnu osnovu za očuvanje našeg dugogodišnjeg prijateljstva i suradnje. Sporazum o trgovini i suradnji potpisan je 30. prosinca 2020., privremeno se primjenjivao od 1. siječnja 2021., a stupio je na snagu 1. svibnja 2021.

Sporazum o trgovini i suradnji između EU-a i UK sastoji se od Sporazum o slobodnoj trgovini, uz ambicioznu suradnju u ekonomskim, socijalnim, okolišnim i ribarskim pitanjima, blisko partnerstvo o sigurnosti građana, sveobuhvatni okvir upravljanja. Sporazum ne obuhvaća vanjsku politiku, vanjsku sigurnost i obrambenu suradnju jer UK nije željela pregovarati o tom pitanju. Od siječnja 2021. godine, između UK i EU-a ne postoji okvir za razvijanje i koordinaciju zajedničkih odgovora na vanjskopolitičke izazove, na primjer izricanje sankcija državljanima ili gospodarstvima trećih zemalja.

Uz to, Sporazum o trgovini i suradnji ne obuhvaća nikakve odluke koje se odnose na ekvivalencije financijskih usluga, primjerenost režima zaštite podataka u UK ili procjenu sanitarnog i fitosanitarnog režima Velike Britanije u svrhu uvrštavanja u treću zemlju koja je dopuštena za izvoz prehrambenih proizvoda u EU. To su doista jednostrane odluke EU-a i nisu predmet pregovora. Sporazum ne obuhvaća samo trgovinu robom i uslugama, već i širok spektar drugih područja u interesu EU-a, poput investicija, konkurencije, državnih potpora, porezne transparentnosti, zračnog i cestovnog prometa, energije i održivosti, ribarstva, zaštite podataka, i koordinacija socijalne sigurnosti. Predviđa nulte carine i nulte kvote za svu robu koja je u skladu s odgovarajućim pravilima o podrijetlu.

Obje su se strane obvezale osigurati snažne jednake uvjete održavanjem visoke razine zaštite u područjima kao što su zaštita okoliša, borba protiv klimatskih promjena i cijena ugljika, socijalna i radna prava, porezna transparentnost i državna potpora, s učinkovitom domaćom provedbom, obvezujući mehanizam za rješavanje sporova i mogućnost da obje strane poduzmu popravne mjere.

EU i Velika Britanija dogovorile su se o novom okviru za zajedničko upravljanje zalihama ribe u vodama EU i UK. Velika Britanija bit će u mogućnosti dalje razvijati britanske ribolovne aktivnosti, dok će aktivnosti i sredstva za život europskih ribarskih zajednica biti zaštićeni, a prirodni resursi očuvani. Što se tiče prometa, sporazum predviđa kontinuiranu i održivu zračnu,

cestovnu, željezničku i pomorsku povezanost, iako pristup tržištu pada ispod onoga što jedinstveno tržište nudi. Uključuje odredbe kojima se osigurava da se konkurencija između operatora iz EU-a i UK odvija na jednakim uvjetima, tako da prava putnika, prava radnika i sigurnost prijevoza ne budu narušena. U vezi s energijom, sporazum pruža novi model trgovanja i međusobne povezanosti, uz jamstva za otvoreno i pošteno tržišno natjecanje, uključujući sigurnosne standarde za pučinu i proizvodnju obnovljivih izvora energije.

Što se tiče koordinacije socijalne sigurnosti, sporazumom se želi osigurati niz prava građana EU-a i državljana UK. To se odnosi na građane EU-a koji rade u Velikoj Britaniji, putuju ili se sele u nju te na državljane Velike Britanije koji rade, putuju ili se sele u EU nakon 1. siječnja 2021. godine. Konačno, sporazum omogućuje UK daljnje sudjelovanje u brojnim vodećim programima EU-a za razdoblje 2021.-2027. (Ovisno o financijskom doprinosu Ujedinjenog Kraljevstva proračunu EU-a), poput Horizon Europe.

Sporazum o trgovini i suradnji uspostavlja novi okvir za provedbu zakona i pravosudnu suradnju u kaznenim i građanskopravnim stvarima. Prepoznaje potrebu za snažnom suradnjom između nacionalne policije i pravosudnih tijela, posebno za borbu i kazneni progon prekograničnog kriminala i terorizma.

Izgrađuje nove operativne sposobnosti, uzimajući u obzir činjenicu da Velika Britanija, kao članica koja nije članica EU izvan šengenskog područja, neće imati iste objekte kao prije. Sigurnosna suradnja može se obustaviti u slučaju da Ujedinjeno Kraljevstvo krši svoju obvezu za daljnje poštivanje Europske konvencije o ljudskim pravima i njezino domaće provođenje.

Da bi se tvrtkama, potrošačima i građanima pružila maksimalna pravna sigurnost, posebno poglavlje o upravljanju pruža jasnost o načinu rada i nadzora Sporazuma o trgovini i suradnji. Također uspostavlja Zajedničko partnersko vijeće, koje će osigurati da se Sporazum pravilno primjenjuje i tumači, i u kojem će se raspravljati o svim nastalim pitanjima. Obvezujući mehanizmi izvršenja i rješavanja sporova osigurat će poštivanje prava poduzeća, potrošača i pojedinaca. To znači da se poduzeća u EU i UK natječu na jednakim uvjetima te će izbjeći da bilo koja strana koristi svoju regulatornu autonomiju za dodjelu nepravednih subvencija ili narušavanje konkurencije. Sporazum predviđa mogućnost usvajanja rebalansa, popravnih, kompenzacijskih i zaštitnih mjera. Obje strane mogu se uključiti u međusektorske odmazde u slučaju kršenja Sporazuma o trgovini i suradnji. Ova međusektorska odmazda odnosi se na sva područja gospodarskog partnerstva. Posebne klauzule o suspenziji primjenjuju se na suradnju

u provedbi zakona i pravosudnoj suradnji u slučaju da stranka prekrši svoje obveze. (Europska Unija, 2021.).

5.6 Posljedice izlaska Ujedinjenog Kraljevstva iz Europske Unije

Posljedice koje su uslijedile i koje će tek uslijediti mogu se sagledati iz više aspekata i gledišta. U sljedećim poglavljima poliče će se objasniti političke i ekonomske posljedice Brexit-a. Obzirom da je UK prva država članica u povijesti koja je izašla iz EU teško je predvidjeti sa sigurnošću posljedice, iako su neke bile osjetne i odmah nakon referendumu.

5.6.1 Dosadašnje ekonomske posljedice

Obzirom da se dosta posljedica još očekuje, spomenut će se neke neposredne gospodarske učinke koje je ostavio Brexit. Trenutni učinci još nisu posebice negativni, pogotovo ne dramatično, kako u UK tako i u ostatku Europe, iako to nije garancija da ekonomske posljedice neće biti ozbiljne. Prema Kierzenkowski (2016.) već su krajem 2015. godine zbog napetosti oko rezultata referendumu poduzetnici krenuli odugovlačiti i odgađati odluke o samom ulaganju te se sukladno tome usporio i rast BDP-a. Promatranjem i analiziranjem samo onih trendova koji su nastali do kraja lipnja 2015. može se donijeti zaključak samo o kratkoročnim učincima referendumu na ekonomiju.

Kako je već ranije spomenuto, rezultati referendumu donijeli su pad tečaja funte, iako se brzo stabilizirao nakon toga, ostavio je određene posljedice. Gubitak vrijednosti funte dovela je do porasta uvoznih cijena koje je u krajnjoj liniji utjecalo na opću razinu cijena. Posljedice koje su se prve predviđale bile su gubitak zajedničkog tržišta i posljedice koje će osjetiti trgovina. Predviđa se smanjene investicije kompanija. Svjetska konzultantska kuća *Ernst & Young* u svom istraživanju europske atraktivnosti donosi podatak da su se FDI u Europu u 2018. godini smanjili za 4% (na 6,356 projekata). Poboljšanje atraktivnosti Europe u sljedeće tri godine realnim smatra samo 37% anketiranih poduzeća, što je pad u odnosu na 2017. godinu kada je ta brojka iznosila 50% (EY, Prolonged geopolitical and economic uncertainty see foreign direct investment into Europe drop for the first time in six years, 2021.).

5.6.2 Potencijalne ekonomske kratkoročne posljedice

Kratkoročni učinci koje je predviđala Vlada Ujedinjenog Kraljevstva vidljiva je u tablici 4.

Tablica 4 Kratkoročni učinci Brexita

Immediate impact of a vote to leave the EU on the UK (% difference from base level unless specified otherwise)

	Shock scenario ^a	Severe shock scenario ^a
GDP	-3.6%	-6.0%
CPI inflation rate (percentage points)	+2.3	+2.7
Unemployment rate (percentage points)	+1.6	+2.4
Unemployment (level)	+520,000	+820,000
Average real wages	-2.8%	-4.0%
House prices	-10%	-18%
Sterling exchange rate index	-12%	-15%
Public sector net borrowing (£ billion) ^b	+£24 billion	+£39 billion

^a Peak impact over two years. Unemployment level rounded to the nearest 10,000. ^b Fiscal year 2017-18.

Izvor: H. M. Government (2016) H. M. Treasury Analysis: The Immediate Economic Impact of Leaving the EU. May 2017 Cmnd. 9292, page 8.

Određena predviđanja poput trenutne recesije, nisu se ostvarila. U tablici 4. može se vidjeti kako je procjena pada BDP-a bila u vrijednosti oko 3-4% postotna boda u slučaju manjeg šoka, odnosno oko 6% u slučaju većeg. Također, procjenjivalo se kako će se indeks potrošačkih cijena (CPI) povećati za 2,3% odnosno 2,7% u slučaju većeg šoka kao posljedica rasta cijena uvoza.

U scenariju lakšeg šoka rezultirat će 520 000 novih nezaposlenih, odnosno povećat će stopu nezaposlenosti za 1,6%. Također, rezultiralo bi smanjenje realnih plaća za 2,8%, dok bi pad potražnje stambenih prostora spustio cijene istih za 10%. Dok u slučaju većeg šoka izgubilo bi se 820 000 radnih mjesta, odnosno stopa nezaposlenosti bi se povećala za 2,4% pa bi se realne plaće smanjile za 4%. Pad cijena stambenih prostora procjenjuje se u slučaju većeg šoka za 18% (Gudgin; Coutts; Gibson, 2016).

Uzevši u obzir trenutačne izazove koji su nastali putem COVID-19 pandemije u tablici 5 može se primijetiti kako smanjuje volumen poslovanja te kako se smanjuje stopa zaposlenosti u UK što se može vrlo jasno korelirati i s COVID-10 pandemijom, ali i sa Brexit-om.

Tablica 5 Fluktuacije trgovinskih trendova UK-a 2020. i 2021. godine

Trendovi trgovine svih sektora	Siječanj 2020.	Travanj 2020.	Siječanj 2021.	Travanj 2021.
Volumen poslovanja (prethodna 3 mjeseca)	-26%	-27%	-24%	29%
Stopa zaposlenosti (prethodna 3 mjeseca)	-13%	-8%	-31%	7%
Cijene (prethodnih 12 mjeseci)	28%	41%	26%	12%
Cijene u % (prethodnih 12 mjeseci)	0.1%	0.5%	0.5%	0.5%
Plaće (prethodnih 12 mjeseci)	95%	85%	50%	67%
Plaće u % (prethodnih 12 mjeseci)	3.1%	2.8%	0.9%	1.4%

Izvor: Samostalna izrada autora prema Centre for Economic Performance 2021.

Promotri li se tablica 5 odnosno njeni parametri volumena poslovanja u svim sektorima za vremensko razdoblje siječanj 2020. te siječanj 2021. može se uočiti vrlo mali pomak u vidu povećanja poslovanja od 2% odnosno svi prosijeku svih sektora poslovanja u UK-u povećao se za 2 postotna poena. Također usporedi li se stopa zaposlenosti u siječnju 2020. te siječnju 2021. godine vidi se vrlo oštar pad stope zaposlenosti od 18%. Rezultat smanjenja stope zaposlenosti ne može se pripisati isključivo Brexit-u već se mora uzeti u obzir kako je unatoč povećanju poslovanja od 2% većina sektora izgubila stalne poslovne partnere unutar, ali i izvan UK-a radi COVID-19 restriktivnih mjera te se shodno tome ovaj efekt smanjenja stope zaposlenosti jače osjetio nego povećanje prosjeka poslovanja svih sektora zajedno.

Prema autoru (Runge, 2019.) može se zaključiti kako se nakon referenduma o Brexit-u javno mijenje prema imigraciji uvelike promijenilo odnosno postalo je pozitivnije. Naime, ovaj podatak vrlo je bitan iz razloga što se promatrajući tablicu 5 može uvidjeti kako su nakon siječnja 2020. godine fluktuacije u cijenama konzistentne na 0.5% odnosno cijene su se stabilizirale unatoč Brexit-u i COVID-19 pandemiji. No, od siječnja 2020. godine vidi se jasan pad plaća sve do siječnja 2021. godine kada on iznosi 50% te se u travnju 2021. godine plaću povećavaju naspram siječnja 2021. godine na 67%. Drugim riječima, UK je nakon Brexit-a te tokom COVID-19 pandemije doživio krah unutar određenih sektora te je odlučeno kako će se uvozom određene kvalificirane radne snage „pokrpati“ determinirani zaostatci u sektorima kako bi gospodarstvo UK-a doživjelo potpuni oporavak te bilo jedno od konkurentnijih gospodarstava na internacionalnoj razini. Shodno tome, može se uvidjeti kako je prioritet UK-a dostići geopolitičku stabilnost dok je geoekonomija stavljena na vrlo važno mjesto, ali ispod geopolitičkih aktivnosti.

Usporedi li se povećanje cijena iz travnja 2020. godine te travnja 2021. godine može se uvidjeti kako je porast cijena u travnju 2020. godine bio 41% što je vrlo veliko povećanje koje je smanjilo paritet kupovne moći cjelokupnog stanovništva UK-a, a u travnju 2021. godine dogodilo se smanjenje u odnosu na travanj 2020. godine, odnosno povećanje je iznosilo tek blagih 12% što znači da su se cijene dovele u stabilan odnos upravo radi pokretanja sektora koji su bili manje učinkoviti kako bi se prevenirala gospodarska kriza.

5.6.3 Potencijalne ekonomske dugoročne posljedice

U tablici 6. prikazanu su procjene Instituta za fiskalne procjene, koje će biti posljedice Brexita do 2030. godine.

Tablica 6 IFS sažetak procjena ekonomskog utjecaja Brexita do 2030. godine

Organisation	Scenario	Estimate (% GDP)	Range	Impacts modelled
CEP (2016a)	Dynamic EEA/FTA	-7.9	(-6.3 to -9.5)	Budget, trade, productivity
	Static EEA	-1.3	N/A	Trade only
	Static WTO	-2.6	N/A	Trade only
HM Treasury	EEA	-3.8	(-3.4 to -4.3)	Budget, trade, FDI, productivity
	FTA	-6.2	(-4.6 to -7.8)	
	WTO	-7.5	(-5.4 to -9.5)	
OECD	WTO/ FTA	-5.1	(-2.7 to -7.7)	Budget, trade, FDI, productivity, migration, regulation
NIESR	EEA	-1.8	(-1.5 to -2.1)	Budget, trade, FDI
	FTA	-2.1	(-1.9 to -2.3)	
	WTO	-3.2	(-2.7 to -3.7)	
	WTO+	-7.8	N/A	
PwC/CBI	FTA	-1.2	N/A	Budget, trade, FDI, regulation
	WTO	-3.5		
Oxford Economics	FTA ^a	-2.0	(-0.1 to -3.9)	Budget, trade, FDI, migration, regulation
Open Europe	FTA	-0.8 to +0.6	(-2.2 to 1.6)	Budget, trade, migration, regulation
Economists for Brexit	WTO	+4.0	N/A	Budget, trade ^b

^a FTA with moderate policy scenario used as central estimate; range includes 'liberal customs union' (-0.1) to 'populist MFN scenario' (-3.9).

^b Regulation impacts assessed separately.

Note: Estimates are for impact on GDP in 2030.

Source: Estimates from organisations above. Authors' assessment of impacts modelled.

Izvor: Institute of Fiscal Studies (2016.) Brexit and the UK's Public Finances. Table 3.1 Page

Opće je prihvaćeno da dugoročni učinak Brexit-a ovisi o trgovinskim aranžmanima dogovorenim za UK nakon napuštanja EU. Nekoliko prognostičara izradilo je zasebne procjene za pridruživanje Velike Britanije Europskom ekonomskom prostoru (EGP), pregovarajući o novom sporazumu o slobodnoj trgovini s EU ili najdrastičnije bez sporazuma i povlačeći se prema pravilima Svjetske trgovinske organizacije (WTO). U ovom se radu usredotočujemo na posljednju od ove tri kao navodno najgori scenarij. Ostali scenariji ne bi trebali biti toliko loši za Veliku Britaniju. Institut za fiskalne studije (IFS) korisno je sažeo raspon procjena za četrnaest godina nakon referenduma (tablica 3). Nekoliko glavnih prognozera (Riznica, OECD, NIESR i LSE-ov Centar za ekonomsku politiku (CEP) slažu se da bi napuštanje jedinstvenog tržišta i povratak pravilima WTO-a doveli do toga da će BDP do 2030. biti niži za 7% nego što bi inače bio. *PwC, Oxford Economics i Open Europe* imaju manji utjecaj na scenarije koje razmatraju, ali čini se da je glavni razlog taj što isključuju učinke produktivnosti uključene u studije riznice, OECD-a, NIESR-a i CES-a. Ekonomisti za Brexit predvođeni ekonomistima slobodnog tržišta Patrickom Minfordom i Gerardom Lyonsom. Čini se da je glavni razlog pozitivnog utjecaja Brexita u njihovoj studiji pretpostavka da se sav izvoz i uvoz ponašaju poput nafte i drugih roba. Robe se uvijek mogu prodati u svijetu tržišta po prevladavajućim svjetskim cijenama, pa stoga isključivanje s bilo kojeg određenog tržišta nema velike razlike. (Gudgin; Coutts; Gibson, 2016.).

Većina procjena posljedica Brexita dijeli se na sljedećih 5 područja (Tetlow, G. i Stojanovic, A. (2018). *Understanding the economic impact of Brexit*. London: Institute for Government.):

- **Trgovinske zapreke** mogu se smanjiti uklanjanjem carina ili uklanjanjem nekarinskih zapreka trgovini. Povijesni dokazi o trgovini robom i uslugama snažno podupiru ideju da trgovinske zapreke smanjuju trgovinu između zemalja i na taj način smanjuju ekonomsku proizvodnju. Zapravo, glavni način na koji ekonomisti misle da će Brexit utjecati na gospodarski rast Velike Britanije jest njegov potencijal utjecaj na trgovinske zapreke. No, studije se razlikuju u onome što pretpostavljaju o tome što će se točno dogoditi s nekarinskim barijerama između Velike Britanije, EU-a i zemalja koje nisu članice EU-a te kako će to točno utjecati na rast.
- **Izravna strana ulaganja** izravno doprinose nacionalnom dohotku, pružajući tvrtkama dodatna sredstva za ulaganje u širenje poslovanja. Također može pomoći u povećanju produktivnosti dajući tvrtkama pristup novim idejama iz inozemstva. Otprilike dvije petine (42,6%, od siječnja 2018.) stranih ulaganja u UK dolazi iz drugih zemalja EU-a. Teorija i empirijski dokazi sugeriraju da je privlačnost Velike Britanije za strane ulagače

usko povezana s trgovinom - odnosno sposobnošću multinacionalnih tvrtki sa sjedištem u Velikoj Britaniji da budu dio globalnih opskrbnih lanaca i da opslužuju veće tržište izvan britanskih obala. Izlazak iz EU mogao bi, dakle, utjecati na privlačnost Velike Britanije za strane ulagače.

- **Migracije** - iz EU-a i drugdje - nakon Brexita također bi mogle imati važne učinke na dugoročni gospodarski rast. Migracija utječe na ukupnu ekonomsku proizvodnju promjenom broja radnika, promjenom kombinacije dostupnih vještina i potencijalnim utjecajem na razinu inovacija u gospodarstvu.
- **Propisi** utječu na to kako su isplativa poduzeća u mogućnosti koristiti radnike, kapital i tehnologiju za proizvodnju rezultata. Ali propisi također imaju svrhu, čiji je cilj osigurati da su postignuti određeni ciljevi - na primjer oko konkurencije, zdravlja i sigurnosti ili zaštite okoliša. Neke studije donose značajne gospodarske dobitke ako je UK ukinula ili prilagodila propise kao rezultat napuštanja EU.
- **Produktivnost** je dugoročno presudna za gospodarski rast. Postati produktivniji znači da radnici mogu proizvoditi sve veće količine proizvoda bez potrebe za više kapitala za rad. To je ključno za omogućavanje rasta životnog standarda. Ekonomisti nemaju dobro razumijevanje zašto je rast produktivnosti u Velikoj Britaniji toliko loš posljednjih godina, pa je teško sa sigurnošću predvidjeti kako bi se mogao promijeniti u budućnosti. Ekonomska teorija sugerira da trgovina može povećati produktivnost, ali veličinu ovog učinka teško je procijeniti, a empirijski dokazi o ovom pitanju su različiti. Ako Brexit ima trajni utjecaj na rast produktivnosti, imao bi velik utjecaj na budući rast Velike Britanije.

Zaključak

UK praktički je u jednom dahu ostalo bez geopolitičkog i geoekonomskog utjecaja uslijed promjena koje su nastale procesom dekolonizacije. UK ušlo je u Europsku ekonomsku zajednicu gledajući pozitivne ekonomske učinke, odnosno moguću korist. Također, već ranije postojala je politička i ekonomska napetost, koja seže još od 1960.e godine kada je Charles de Gaulle u dva navrata uložio veto na ulazak UK u Europsku ekonomsku zajednicu. UK kao jedna od osnivačica imala je poseban tretman unutar Zajednice, koje se potvrdilo i zadnjim pregovorima o ulasku UK unutar Zajednice. Nakon završetka referendumu i odluke kako Ujedinjeno Kraljevstvo postaje prva članica EU koja napušta istu, uslijedio je prvobitni šok. Na referendumu se vidjele posljedice i kompanija koje su se vodile unutar UK-a, kao i razlike kod glasača, kako u dobi tako i obrazovanju. Proces koji je uslijedio nosio je za sobom kako trenutačne posljedice, kao što je pad vrijednosti britanske funte, tako i dugoročne posljedice u ekonomiji i politici. Posljedice poput ulaganja, migracija, trgovine su još uvijek neizvjesne iako su djelomično i definirane pregovorima o budućim odnosima između UK i EU.

Brexit za sobom nosi određene pouke a neke od njih su za nositelje ekonomske politike koja je sljedeća: „Otvorena trgovina kao i veliki stupanj globalizacije nosi sa sobom određene pogodnosti kao što su veće bogatstvo nacija, ali ono sa sobom nosi i gubitke. Shodno tome demokratska politika može lako donijeti promjene u procesu globalizacije te dovesti do ekonomski suboptimalnih izbora. Predvodnici i nosioci ekonomske politike trebali bi se okrenuti prema prednostima koje nosi trgovinska i ekonomska integracija te sloboda trgovanja i pokušati u što većoj mjeri smanjiti i otkloniti potencijalne negativne posljedice. Država bi trebala svojim mjerama planski i smišljeno pokušati smanjiti velike i značajne udare globalizacije na one kojima ona nije donijela prednosti nego gubitke.“ (O'Rourke, 2016.).

Iako se dugoročne posljedice mogu samo predviđati, ali ne i sa sigurnošću utvrditi, s vremenom koje prolazi može se donijeti zaključak kako opstanak EU nije ozbiljno narušen. Nakon izlaska UK-a iz EU, pouka koja se mogla izvući je kako i sama EU mora poraditi na efektivnosti rješavanja određenih problema koje dovode do nezadovoljstva u državama članicama, smanjiti određenu birokraciju te imati brže reakcije na određene aktualne probleme, kao što je trenutno migrantska kriza i Covid-19.

Literatura

Knjige:

1. Blouet, B.W. (2001). *Geopolitics and Globalization in the Twentieth Century*. Reaktion Books. London.
2. Blackwill and Harris (2012), *War by Other Means*, 33–34. The most well-known grouping of rising powers is the BRICS—Brazil, Russia, India, China, and now South Africa. Additional conceptions include the MIKTs
3. Csurgai, G. (1998). *Geopolitics: Geo-economics and Economic Intelligence*. The Canadian Institute of Strategic Studies. Toronto.
4. Figenwald, V. (2016.): *Nakon Brexita*, *Lider*, br. 562, str. 64-65
5. George S. (1990). *An Awkward Partner: Britain in the European Community*. Oxford: Oxford University Press.
6. Herb, G.H., Kaplan, D.H. (1999). *Nested Identities: Nationalism, Territory, and Scale*. Rowman and Littlefield. Lanham. Scholvin, S., Wigell, M. (2018). *Geo-Economics as concept and practice in international relations*. Finish Institute of International Affairs. Helsinki.
7. Kukić, S. i Markić, B. (2006). *Metodologija društvenih znanosti: metode, tehnike, postupci i instrumenti znanstvenoistraživačkog rada*. Mostar: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Mostaru.
8. Tooze, A. (2018). *Crashed: How a Decade of Financial Crises Changed the World*. New York: Viking.
9. Plevnik, J. (2003). *Iza globalizacije: geoekonomije međunarodnih odnosa*. Zagreb:Golden marketing
10. Zelenika, R. (2000). *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela*. Rijeka: Ekonomski fakultet u Rijeci.
11. Zorko, M. (2008). *Geopolitika i teritorijalnost*. Zagreb: Jesenski i Turk

Znanstveni članci:

1. Agnew, J.D. (2003). *A World That Knows No Boundaries? The Geopolitics of Globalization and the Myth of a Borderless World*. Sveučilište u Kaliforniji. Los Angeles.
2. *Der Spiegel* (2017), *NI portal* (2016) i *The Guardian* (2016).
3. Glassner, M.I. (1995.), *Political geography*, John Wiley & Sons, New York
4. Grubić, A. (2014). *Nacionalna sigurnost iz perspektive geoekonomije: slučaj Republike Hrvatske*. Zagreb: Međunarodne studije.
5. Gudgin, G.; Coutts, K.; Gibson, N. (2016). *The Macro-Economic Impact of Brexit: Using the CBR Macro-Economic Model of the UK Economy (UKMOD)*. Centre for Business Research, University of Cambridge.
7. Kierzenkowski, Rafal, Nigel Pain, Elena Rusticelli i Sanne Zwart, 2016, "The Economic Consequences of Brexit: A Taxing Decision", *OECD Economic Policy Paper*, br. 16, travanj 2016.
8. Kopp, C.M. (2020). *Globalization*. Investopedia. Raspoloživo na: <https://www.investopedia.com/terms/g/globalization.asp>.
9. Luttwak, E. N. (1990). „From geopolitics to geo-economics: Logic of conflict, grammar of commerce“, *The National Interest: Journal*, 20: 17-23.
10. Pavić, R. (1973.), *Osnove opće i regionalne političke geografije, geopolitike i geostrategije*, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb
11. Samuel P. Huntington, "Why International Primacy Matters," *International Security* 17, no. 4 (Spring 1993): 72.
12. Sandra Švaljek (2017)., Pazite što želite, jer bi Vam se moglo ostvariti!
13. Scott, A.J. (1998). *Regions and the World Economy*. Oxford University Press. Oxford.
14. Tetlow, G. i Stojanovic, A. (2018). *Understanding the economic impact of Brexit*. London: Institute for Government
15. Vučetić, M., Jagić, S. (2013). *Globalizacijski procesi i kultura*. Zadar: Sveučilište u Zadru

Internet izvori:

1. Centre for Economic Performance (2021.) The impacts of Covid-19 and Brexit on the UK economy: early evidence in 2021. dostupno na: <https://cep.lse.ac.uk/pubs/download/cepcovid-19-021.pdf> pristupljeno 19.09.2021.
2. Der Spiegel, 2017, <http://www.spiegel.de/politik/ausland/brexit-alleswas-sie-zum-referendum-wissen-muessen-a-1089870.html#sponfakt=1> (pristupljeno 15. svibnja 2021.).
3. Europska komisija (2017): Članak 50. Ugovora o Europskoj uniji – dokument s najčešćim pitanjima, raspoloživo na: europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-648_hr.pdf, [Pristupljeno: 18. svibnja 2021]
4. Europsko Vijeće, raspoloživo na: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/eu-uk-negotiations-on-the-future-relationship/>, [Pristupljeno: 07. lipnja 2021]
5. Encyclopedia Britannica (2015.). dostupno na: <https://www.britannica.com/search?query=Uk+gdp+major+import>, pristupljeno 18.09.2021.
6. (EY. Prolonged geopolitical and economic uncertainty see foreign direct investment into Europe drop for the first time in six years. Raspoloživo na: https://www.ey.com/en_gl/news/2019/06/prolonged-geopolitical-and-economicuncertaintysee-foreign-direct-investment-into-europe-drop-for-the-first-time-in-sixyears [Pristupljeno: 18.06.2021.]
7. Kopp, C.M. (2020). *Globalization*. Investopedia. Raspoloživo na: <https://www.investopedia.com/terms/g/globalization.asp> . [Pristupljeno: 25. svibnja 2021]
8. Office For National Statistics (2020.). dostupno na: <https://www.ons.gov.uk/businessindustryandtrade/internationaltrade/articles/uktradingpartnersananalysisoftraderelationships/2020> (pristupljeno 15.09.2021.
9. O'Rourke, Kevin, 2016, "Brexit: This Backlash Has Been a Long Time Coming", VOX (CEPR's Policy Portal), članak objavljen 7. kolovoza 2016., raspoloživo na: <https://voxeu.org/article/%20brexitbacklash-has-been-long-time-coming> [Pristupljeno: 19. lipnja 2021]
10. Službena stranica Europske Unije, Raspoloživo na: https://europa.eu/european-union/index_hr, [Pristupljeno: 25. svibnja 2021]

11. Swales, Kirby, 2016, "Understanding the Leave Vote", Raspoloživo na: http://whatukthinks.org/eu/wp-content/uploads/2016/12/NatCen_Brexplanations-report-FINAL-WEB2.pdf. [Pristupljeno: 28. svibnja 2021]
12. The British Election Study Team, 2016, "What Mattered Most to You When Deciding How to Vote in the EU Referendum?", <http://www.britishelectionstudy.com/bes-findings/what-mattered-most-to-you-whendeciding-how-to-vote-in-the-eu-referendum> [Pristupljeno: 25. svibnja 2021]

Popis slika

Slika 1. Države članice Europske unije.....	11
Slika 2. Rezultati referenduma o Brexitu	22
Slika 3 .Postupak izlaska Velike Britanije iz EU	29
Slika 4 Infografika – Postupak Brexita	30

Popis tablica

Tablica 1 Povijest odnosa između Ujedinjenog Kraljevstva i Europske unije	23
Tablica 2 Postotak najvećih uvoznika u UK 2015. godine	26
Tablica 3 Kretanje vrijednosti trgovinskih razmjena UK-a sa zemljama članicama EU	27
Tablica 4 Kratkoročni učinci Brexita	36
Tablica 5 Fluktuacije trgovinskih trendova UK-a 2020. i 2021. godine	37
Tablica 6 IFS sažetak procjena ekonomskog utjecaja Brexita do 2030. godine	39